

Woordenschat

'Een klas vol met woorden.'

*Jongen uit groep 8.
"Woorden zijn alleen leuk als het om interessante
woorden gaat!"*

Ri-Janne van Bentum
110682/L3Du
Docent: D. Havinga

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
WAT IS HET BELANG VAN WOORDENSCHAT?	5
1.1 DE NIVEAUS DIE DE LEERLINGEN AAN HET EIND VAN GROEP 8 MOETEN BEHALEN OP HET GEBIED VAN WOORDENSCHAT.	5
1.2 HET BELANG VAN DE WOORDENSCHAT VANUIT DE THEORIE	6
1.2.1 <i>Het belang van leeswoordenschat</i>	6
1.3 HET BEWUST AANLEREN VAN EEN WOORD.	7
1.4 HET BELANG VAN HET AANLEREN VAN DE TAAL OP SCHOOL!	7
1.5 HET BELANG VAN HET BEWUST AANLEREN VAN DE WOORDENSCHAT.	8
1.6 IS HET WEL VAN BELANG DAT MEN DE WOORDENSCHAT BEWUST UITBREIDT?.....	9
WAT IS DE INHOUD VAN HET WOORDENSCHATONDERWIJS?	10
2.1 DE INHOUD VAN HET WOORDENSCHATONDERWIJS.....	10
2.2 HET VERSCHIL TUSSEN CONCREET EN ABSTRACT, LETTERLIJK EN FIGUURLIJK, GELEDE EN ONGELEDE WOORDEN.....	11
2.3 DE INHOUD VAN ONS MONDELING TAALGEBRUIK.	12
2.4 HOE LEREN DE KINDEREN DE INHOUD VAN DE WOORDENSCHAT EIGEN TE MAKEN?	13
2.5 HOE ONDERWIJZEN DE LEERKRACHTEN.	13
HOE BIEDT DE METHODE DE WOORDENSCHAT AAN?	16
3.1 WAT ZEGT DE METHODE EROVER?	16
3.2 HOE VERHOUDEN DE LESSEN ZICH TOT DE METHODE?	17
WELKE DIDACTISCHE WERKVORMEN ZIJN ER OP HET GEBIED VAN TAALONDERWIJS?	18
4.1 DE DRIE BASISKENMERKEN VOOR HET AANLEREN VAN DE WOORDEN.	18
4.2 VERSCHILLENDE PRAKTISCHE DIDACTISCHE WERKVORMEN.....	19
4.3 THEORETISCHE DIDACTISCHE WERKVORMEN.	21
4.4 DIDACTISCHE WERKVORMEN VOOR DE LEERKRACHT.	21
WELKE WOORDLEERSTRATEGIEËN ZIJN ER?	24
5.1 VIJF BELANGRIJKE PRINCIPES VOOR HET AANLEREN VAN EEN WOORD.....	24
5.2 STRATEGIEËN DIE LEERKRACHTEN KUNNEN TOEPASSEN.	25
MET WELKE WERKVORMEN EN STRATEGIEËN KUNNEN ZE GOED DOORSTROMEN?	27
6.1 LEERLIJNEN	27
6.2 WAT KAN DE LEERKRACHT DOEN OM HET DOORSTROMEN TE BEVORDEREN.	28
HOE KAN IK DE LEERLINGEN DIE ACHTER BLIJVEN EXTRA AANDACHT GEVEN?.....	29
7.1 DRIE SOORTEN HULP	29
7.2 ACHT STRATEGIEËN OM DE ACHTERSTAND TE VERKLEINEN.	29
HOE KAN IK KINDGESPREKKEN INZETTEN VOOR MIJN ONDERZOEK?	31
8.1 HOE ZIET EEN KINDGESPREK ERUIT?.....	31
8.2 WELKE VRAGEN STEL JE ALS LEERKRACHT?	31
8.3 WELKE LEERLINGEN KOMEN IN AANMERKING VOOR EEN KINDGESPREK?	32
8.4 MET WELKE BEDOELING VOER IK DIT KINDGESPREK?	33
ONDERZOEKSOPZET	34

9.1 PROCEDURE	34
9.2 HET METEN VAN DE WOORDENSCHAT.	35
9.2.1 <i>Het selecteren van woorden.</i>	35
9.2.2 <i>De samenhang met de andere domeinen.</i>	36
9.2.3 TOETSEN.....	36
ONDERZOEKSRESULTATEN.....	37
NULMETING	37
SCORE VAN VIER INFORMATIEVE SPELLEN.	39
EIGEN WOORDENBOEK.	43
EINDMETING	46
KINDGESPREKKEN.....	47
LEERLING E	47
LEERLING Y	48
LEERLING S	49
LEERLING D.....	50
EIGEN INTERPRETATIE N.A.V. DE KINDGESPREKKEN.....	50
CONCLUSIE KINDGESPREKKEN:.....	51
CONCLUSIE ONDERZOEK.....	52
ANTWOORD OP MIJN ONDERZOEKSVRAAG	53
DISCUSSIE (THEORETISCHE CONCLUSIE)	54
AANBEVELINGEN (PRAKTISCHE CONCLUSIES)	55
SAMENVATTING	56
NAWOORD	57
BIBLIOGRAFIE.....	58
BIJLAGE	60
1. DE AGENDA DEEL 1	60
2. DE AGENDA DEEL 2	61
3. VOORBEELD VAN EEN WOORDPARACHUTE (VERBRUGGEN)	62
4. DE URL BIJ DE VIER INFORMATIEVE SPELLEN:.....	62
5. SCOREFORMULIER COMPUTERSPELLEN.	63
6. FORMAT VAN EEN KINDGESPREK.	64

Inleiding

Woordenschat is meer dan alleen losse woorden en hun betekenis. Het gaat ook om uitdrukkingen, vaste combinaties van woorden, synoniemen, de gevoelswaarde van woorden en de manier waarop woorden zijn opgebouwd (Huizenga, 2005)

Het bovenstaande leert men niet in een lesje taal, maar ik ben wel van mening dat als wij meer en effectiever met de woordenschat bezig gaan de leerlingen hun woordenschat ook zeker zullen uitbreiden. De leerlingen moeten leren wat uitdrukkingen, vaste combinaties van woorden, synoniemen en de gevoelswaarde van de woorden zijn. Elke leerkracht speelt hierin een hele belangrijke rol. Zonder hulp van een leerkracht komen de leerlingen niet verder, dan blijven zij de woorden gebruiken die zij kennen, en dat is nu net niet de reden van mijn literatuurstudie en mijn onderzoek.

Tijdens mijn onderzoek wil ik stil staan bij de volgende hoofdvraag: Hoe verbreed ik de woordenschat in groep 8, binnen de bestaande methode? Aan de hand van de volgende deelvragen heb ik hier een antwoord op gevonden.

- Hoofdstuk 1: Wat is het belang van de woordenschat?
- Hoofdstuk 2: Wat is de inhoud van het woordenschatonderwijs?
- Hoofdstuk 3: Hoe biedt de methode de woordenschat aan?
- Hoofdstuk 4: Welke didactische werkvormen zijn er op het gebied van taalonderwijs?
- Hoofdstuk 5: Welke woordleerstrategieën zijn er?
- Hoofdstuk 6: Met welke werkvormen en strategieën kunnen ze goed doorstromen?
- Hoofdstuk 7: Hoe kan ik de leerlingen die achter blijven extra aandacht geven?
- Hoofdstuk 8: Hoe kan ik kindgesprekken inzetten voor mijn onderzoek?

Na deze acht hoofdstukken vanuit de literatuur te hebben onderzocht ben ik in hoofdstuk 9 aan mijn onderzoeksopzet begonnen. Ik ben mijn onderzoek begonnen door een woordenschattoets af te nemen van Cito. De acht weken die hierop volgden, heb ik uitgebreid stil gestaan bij de woordenschat. Nieuwsartikelen werden gelezen, er werd gekeken hoe we achter de betekenis van de woorden konden komen, en met informatieve woordspelletjes op de computer werden de leerlingen uitgedaagd om nog meer met woorden bezig te zijn. Kortom het lokaal werd een klas vol met woorden. Voor één leerling waren woorden alleen leuk als het om interessante woorden ging die hij nog niet kende. Aan het eind van de acht weken heb ik weer een woordenschattoets van Cito afgenomen en het resultaat was aanzienlijk verbeterd. Woordenschat betekent dus meer dan alleen maar het schatten van woorden zoals een leerling het uitdrukte.

Nog één korte toelichting waarom ik in hoofdstuk drie specifiek op de taalmethode in ga. Een nieuwe taalmethode schrijven is geen optie, maar aan de hand van de taalmethode de woordenschat uitbreiden kan wel. De taalmethode: 'taalactief' voldoet mijns inziens niet voldoende aan hetgeen wat in de eerste alinea is beschreven. In vogelvlucht geef ik een beschrijving van de methode. De leerlingen krijgen elke week een woordpakket mee naar huis en zij leren deze woorden. De leerlingen krijgen per hoofdstuk een controle- en een signaaldictee. De woorden die de leerlingen dan moeten opschrijven worden dan wel in een context geplaatst, maar het blijven losse woorden die de leerlingen snel weer kunnen vergeten. De verbanden worden niet gelegd. De leerlingen oefenen in hun spellingschrift met nieuwe woorden. Ik denk dat de kinderen deze woorden snel weer vergeten, want zij zien het als een, op zichzelf staand, los lesje.

Bovendien vind ik, als voorbereiding op volgend jaar, mogen de leerlingen best wat taalvaardiger zijn! Het goed doorstromen naar het voortgezet onderwijs is een van de redenen dat ik bewuster met de woordenschat om wil gaan.

Ik weet dat de ene leerling taalvaardiger is dan de andere leerling. Verder wordt in hoofdstuk 1 beschreven welke leerlijnen een leerling minimaal, aan het einde van groep acht, moet beheersen. Voor mij is dit een uitdaging om naar toe te werken.

Wat is het belang van woordenschat?

Leraar: *Kom jongen, leer wijs te zijn*
Jongen: *Wat is dat, wijs zijn?*
Leraar: *Alles wat nodig is: goed begrijpen, goed doen en goed uitdrukken.*
Jongen: *Wie leert me dat?*
Leraar: *Ik, met Gods hulp.*
Jongen: *Hoe?*
Leraar: *Ik leid je overal heen, ik laat je alles zien, ik benoem alles voor je. (Verhallen, 2002)*

Ik ben met deze inleiding begonnen omdat deze korte dialoog al duidelijk maakt waarom 'het wijs' zijn zo belangrijk is. Kinderen moeten wijzer worden; dit komt hier duidelijk in naar voren. Maar hoe worden kinderen wijs, vraag ik mij dan af. En heeft een grotere woordenschat ook te maken met het wijzer worden? Ik vraag mij ten tweede af, of het onderwijs direct gekoppeld is aan de woordenschatuitbreiding? Of kan er binnen het onderwijs veel meer worden aangeboden, en moeten de leerkrachten meer nadruk leggen op de woordenschat? En wat is het belang dan van de woordenschat? Dit zijn zomaar wat vragen waar ik een antwoord op zoek. En waarom ik dit korte dialoogje ook zo passend vond bij het hoofdstuk over het belang van de woordenschat.

1.1 De niveaus die de leerlingen aan het eind van groep 8 moeten behalen op het gebied van woordenschat.

Voordat ik verder ga bespreken wat het belang van de woordenschat is, wil ik eerst het minimumniveau benoemen, zoals leerlijnen taal die beschrijft. Ik benoem dit, want dan is het aan het begin van dit verslag al duidelijk of de leerlingen hieraan voldoen of juist niet.

De kinderen moeten aan het eind van groep 8 met eenvoudige woorden een beschrijving kunnen geven, informatie kunnen delen met elkaar en zij moeten een verslag kunnen overbrengen. Zij moeten in staat zijn om een ander instructies te geven.

Zij moeten beschikken over voldoende woorden om een alledaags gesprek te kunnen voeren. Zij zoeken nog wel naar woorden en hun woordvariatie is nog niet groot. (Expertisecentrum Nederlands, 2010)

Hierboven staat het minimumniveau beschreven, maar in feite wil ik er voor zorgen dat de kinderen goed kunnen doorstromen naar het middelbaar onderwijs. Daarom laat ik hieronder het streefniveau van dezelfde instantie ook zien. Het zou mooi zijn als ik het streefniveau kan behalen met mijn groep, want hierdoor kunnen ze beter doorstromen naar het voorgezet onderwijs.

- *Kan redelijk vloeiend en helder ervaringen, gebeurtenissen, meningen, verwachtingen, gevoelens onder woorden brengen over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard.*
- *Beschikt over voldoende woorden om zich te kunnen uiten. Het kan soms nog nodig zijn een omschrijving te geven van een onbekend woord. (Expertisecentrum Nederlands, 2010)*

Conclusie

Willen de leerlingen goed doorstromen naar het middelbaar onderwijs, dan moeten zij het streefniveau beheersen. Zij moeten taalvaardiger worden in het spreken, het beschrijven en het verwoorden van gebeurtenissen, meningen, verwachtingen en hun gevoelens. Als leerkracht heb je de taak om dit proces te begeleiden. We hebben het nu echter alleen over het streefniveau gehad, wat de theorie er over zegt komt in de volgende paragraaf aan de orde.

1.2 Het belang van de woordenschat vanuit de theorie

Wat wij weten over de woordenschat via leerlijnen.nl (Expertisecentrum Nederlands, 2010) is het volgende: In de bijlage staat dat woorden de belangrijkste betekenisdragende elementen van de taal zijn. Als mensen beschikken we over een mentaal lexicon, een soort woordenboek, in ons hoofd. In dit woordenboek is allerlei informatie over de woorden opgeslagen. Er staat informatie over de uitspraak van de woorden, de schrijfwijze van de woorden, de verbuigingen en vervoeging van de woorden, passend woordgebruik en de betekenis van de woorden is ook opgeslagen in het mentaal lexicon.

Nu is het eenvoudig te verklaren dat de grootte van ons mentale woordenboek ervoor zorgt hoe wij de wereld om ons heen begrijpen. Hoe groter het woordenboek, hoe meer wij begrijpen.

Kinderen hebben in groep 1 ongeveer 2000 woorden nodig om de lessen te kunnen volgen die er op school worden gegeven.

Deze 2000 woorden horen bij de productieve woordenschat van de leerlingen. Dat wil zeggen de kinderen kennen deze woorden en gebruiken ze actief. Naast de productieve woordenschat is er ook een receptieve woordenschat en deze bestaat ongeveer uit 3000 woorden. Deze woorden kennen de kinderen, maar zij gebruiken ze niet actief.

Gedurende hun schoolperiode breiden zij de woordenschat uit. Zij komen aan het eind van de basisschoolperiode uit op ongeveer 15.000 productieve woorden.

Zij moeten steeds meer betekenissen gaan kennen en zij moeten leren om relaties te leggen tussen verschillende woorden.

De woordenschat is belangrijk voor hun mondelinge communicatie en de andere kant laat zien dat een gebrek aan woordenschat leidt tot slechte leerresultaten. (Expertisecentrum Nederlands, 2010)

Conclusie

Een kleine woordenschat leidt tot slechte leerresultaten, en met deze slechte resultaten stromen de leerlingen niet eenvoudig door naar het voorgezet onderwijs. Er is een verschil in de productieve en de actieve woordenschat. Beide moeten voldoende uitgebreid zijn willen de resultaten van de leerlingen beter worden. In het bovenstaande stukje gaat het vooral om de woordenschat die de leerlingen gebruiken tijdens het spreken. In de volgende paragraaf gaat het over de leeswoordenschat en het belang ervan.

1.2.1 Het belang van leeswoordenschat

Als wij het over het belang hebben van de leeswoordenschat dan spreken wij over het volgende:

In de bovenbouw verschuift het accent naar het leren leren van woorden. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de leeswoordenschat van leerlingen neemt in deze periode sterk toe. Leerlingen gaan gerichte strategieën gebruiken, waarmee ze nieuwe woorden kunnen afleiden en in hun geheugen kunnen opslaan. (Expertisecentrum Nederlands, 2010)

De leerlingen oefenen met het leesonderwijs door bijvoorbeeld eerst een tekst te lezen voor hun werkstuk of spreekbeurt en daar een samenvatting van te maken. Kinderen vinden het nog wel heel moeilijk om te werken met abstracte begrippen. Zij kunnen zich er geen voorstelling van maken, zij kunnen het niet vastpakken en dat vinden zij moeilijk. Ik vind het wel belangrijk dat hiermee wordt geoefend, hier krijgen zij op de middelbare school nog veel meer mee te maken. Daar worden de teksten abstracter en er wordt meer van hen verwacht. Zij krijgen met begrippen te maken die zij niet kennen en zij moeten zelfstandig een verslag kunnen maken.

Er staat nog een belangrijke opmerking: hoe het komt dat de leerlingen in de midden- en bovenbouw zoveel nieuwe woorden leren. *De enorme toename van de woordenschat in de midden- en bovenbouw komt voort uit het feit dat kinderen kunnen lezen en schrijven. Met name door het lezen van teksten, krijgen kinderen de mogelijkheid om nieuwe woorden af te leiden uit de context* (De Glopper, Fukkink & Swanborn, 2000). De leerkracht heeft hier natuurlijk ook een belangrijk rol in. Hier kom ik later in dit verslag nog op terug.

Conclusie

Lezen biedt de leerlingen de mogelijkheid om nieuwe woorden te leren, om hun woordenschat uit te breiden. Maar het leesonderwijs zorgt er niet alleen voor dat de leerlingen hun woorden uitbreiden. Het bevordert ook het begrijpen van de tekst, de leerlingen leren een samenvatting te maken en zij leren de betekenis van onbekende woorden af te leiden van bekende woorden die ook in de tekst staan. In het bovenstaande staat beschreven waarom het belangrijk is dat de leerlingen hun woordenschat uitbreiden. In de volgende paragraaf beantwoord ik de vraag hoe de leerlingen een woord aanleren. Zomaar een stukje tekst lezen is vaak niet voldoende.

1.3 Het bewust aanleren van een woord.

Veel leerlingen leren buiten school om al een groot aantal woorden, ze breiden hun woordenschat uit. Maar dit is niet genoeg, op school moet er ook aandacht aan worden besteed.

Een woord kennen is niet voldoende, het is zelfs meer dan alleen de betekenis van het woord te weten. (Johnson & Pearson, 1984; Nagy & Scott, 2000). Het verwoorden van begrippen wordt alleen makkelijker als de leerlingen veel woorden kennen. Volgens Amiotte (Vernooy, 2011) leren de kinderen woorden via een stapsgewijze manier.

Fase 1: Zij hebben het woord nog nooit eerder gezien

Fase 2: Zij kennen het woord, maar zij weten niet wat het betekent.

Fase 3: Door de context rondom het woord te lezen weten zij een vage betekenis van het woord.

Fase 4: Zij kennen het woord en kunnen het ook goed onthouden.

Op zichzelf klinkt deze redenering logisch in de oren, maar zij gaat van een doelgroep uit die al kan lezen en schrijven. Dit is niet verkeerd, maar wij moeten er wel van bewust zijn dat de kinderen in de onderbouw ook leren. En dan klopt deze fasering niet. Als de leerlingen volgens deze vier fasen leren dan lijkt het mij logisch dat fase 2 en 3 soms door elkaar lopen. Bij sommige leerlingen is het na het lezen van de context nog steeds niet duidelijk wat een woord betekent. Deze fasen zijn niet verkeerd, maar mijns inziens, alleen een beetje te zwart/wit beschreven.

En dan geldt natuurlijk: wie al veel woorden kent, leert er ook makkelijk een paar woorden bij.

Bravo en Cervetti (2008) omschrijft het op deze manier.

- Geen controle over het woord: De kinderen hebben nog nooit van het woord gehoord en of gezien.
- De passieve controle over een woord: De kinderen kunnen het woord vertalen met een synoniem of met een basisdefinitie.
- De actieve controle over een woord: Ze kennen de definitie van een woord, ze kunnen het woord toepassen in een mondelinge en schriftelijke presentatie.

Conclusie

Dit laat zien hoe belangrijk de woordenschat is. Zonder woordenschat is er geen schriftelijke en mondelinge communicatie en presentatie mogelijk. Als wij dit goed tot ons door laten dringen, dan durven wij toch niet meer te zeggen dat de woordenschat onbelangrijk is!

De woordenschat die op de scholen wordt aangeboden is ook van belang. En wat zij dan leren staat hieronder.

1.4 Het belang van het aanleren van de taal op school!

De leerlingen leren op school vakinhoudelijke begrippen. Hierbij denken wij aan begrippen zoals: thema, persoonsvorm en de definitie van een zin.

De leerlingen leren op school de woorden en de begrippen van de 'schooltaalwoorden'. Bijvoorbeeld het woord paragraaf is echt een schooltaalwoord. Schooltaalwoorden kan men vergelijken met taal die veel in kranten, op radio's en televisies wordt gebruikt. Deze woorden en begrippen zijn wat

zakelijker. Het woord differentiëren wat veel in het onderwijs wordt gebruikt, is binnen een school een heel normaal begrip, maar als ik dit woord noem als ik met vrienden weg ben dan begrijpen zij het niet waar ik het over heb. Zo is het ook met leerlingen, de schooltaalwoorden en begrippen gebruiken ze niet als ze met vriendjes aan het spelen zijn. En dit is toch van belang; als de leerlingen willen functioneren in de maatschappij dan moeten zij toch begrijpen waar men over praat. En daarom moeten de schooltaalwoorden ook in het onderwijs worden toegepast. En als derde leren de leerlingen op school werken met de 'instructietaal.' Instructietaal wordt aangeboden maar niet met het doel om de woordenschat van de leerlingen te vergroten. Instructietaal heeft als doel dat de leerlingen de uitleg van de les begrijpen.

Conclusie

Het bovenstaande vind ik belangrijk. Wij kennen de volgende begrippen die te maken hebben met de taal: Vakinhoudelijke begrippen, schooltaalwoorden en instructietaal. Dat er aandacht voor vakinhoudelijke begrippen moet zijn, is wel gebleken uit de bovenstaande paragraaf. Hieronder wordt er beschreven dat er bewust met de woordenschat moet worden omgegaan. Zoals al eerder is verwoord, is zomaar een tekst lezen niet genoeg, maar wat dan wel voldoende is, leest u hieronder.

1.5 Het belang van het bewust aanleren van de woordenschat.

Zelf denk ik dat je bewust met de woordenschat aan de gang moet gaan, willen de leerlingen taalvaardiger worden. Ik kan mij ook voorstellen dat er gedachten zijn dat je er juist niet bewust mee om moet gaan, want de leerlingen leren het spelenderwijs wel. En het ene kind is nu eenmaal taalvaardiger dan het andere kind. Deze twee achterliggende gedachten vind ik de moeite waard om te gaan onderzoeken.

Het belang van woordenschat is meer dan achterstanden van bepaalde groepen kinderen weg te werken door middel van extra lesjes, herhalingsoefeningen in het taalboek (Verhallen, 2002). Vaak zijn het lesjes waar woorden fragmentarisch aan de orde komen, maar tegelijkertijd los van elkaar blijven staan. Plaatjes zoeken bij een woord bijvoorbeeld. De kinderen leren er niets van, want het woord is niet geplaatst in een zinvolle context. Het is een soort minitoetsje geworden als je het woord al kent dan heb je geluk en anders moet je gaan gokken. Dit moet toch anders kunnen? Toch veel efficiënter en effectiever? Dat het ook daadwerkelijk anders kan leest u hieronder.

Woorden zijn fundamenteel. Zonder woorden is er geen onderwijs, geen communicatie, geen instructie, geen uitleg, geen opdrachten, geen leeslesjes, geen vragen, geen antwoord op je vragen. (Verhallen, 2002)

Als eerste laten alleen deze twee regels al zien hoe belangrijk woordenschat is. Zonder woorden kunnen wij als leerkracht niets beginnen. Goed om er even bij stil te staan wat woorden met mensen kunnen doen. Woorden kunnen ook op een verkeerde manier worden gebruikt bijvoorbeeld door te schelden en door te roddelen. Maar dit wil ik nu niet toelichten. Ik richt mij nu weer op het grote belang van woordenschat. Een aspect is niet voldoende om iemand te overtuigen en daarom staat hieronder een tweede aspect.

Het tweede aspect is dat als de leerlingen de woorden niet begrijpen die er gezegd worden, zij onrustig kunnen worden. Zij dwalen met hun gedachten af, blijven niet bij de les, zij begrijpen de opdracht niet en scoren dus onder de maat. (Verhallen, 2002) En de meeste scholen willen juist presteren, tenminste als zij prestatiegericht of opbrengstgericht werken. *Een brede omschrijving van opbrengstgericht werken is: het bewust, systematisch, en cyclisch werken aan het verhogen van de opbrengsten: leerresultaten, sociaal-emotionele resultaten en tevredenheid van leerlingen, ouders en vervolgonderwijs.* (Kappen en Vernooy, 2012/2013) Dan kan een leerkracht dus nog zo goed uitleggen, nog zo efficiënt en effectief met de leertijd omgaan, als hij niet voldoende rekening houdt met het niveau van de leerlingen dan bereikt hij dus zeer weinig. De leerkracht moet bewust en op een cyclische manier bezig zijn met het verhogen van de resultaten. Wanneer men bewust bezig is

met de woordenschat, worden de resultaten beter. Het is in een vorige deelvraag al genoemd, maar hieronder staat weer het bewijs.

Wat het boek: Met woorden in de Weer (Verhallen, 2002) nadrukkelijk benoemt is dat leerkrachten van meertalige klassen beter, makkelijker, effectiever, creatiever met het vergroten van de woordenschat omgaan. Zij weten dat woorden een sleutel tot succes zijn. Zij besteden veel tijd en energie aan het uitleggen en oefenen van woorden. Alleen met zoveel verschillende kinderen, met zoveel woorden zien zij niet altijd meteen resultaat. Het niet zien van resultaat hoeft niet altijd negatief zijn. Wanneer er op langere termijn een betere score wordt behaald, kan een leerkracht mijns inziens zeggen dat zijn doel is bereikt. Kleuters kunnen nog niet lezen, maar toch is het voor hen ook van belang dat zij woorden leren en kunnen toepassen.

Vanaf groep 2 gaan woorden en hun betekenissen steeds een belangrijkere rol spelen. Het ene woord wordt gebruikt om het andere er mee uit te leggen. (Verhallen, 2002) Als er leerlingen zijn die minder begrijpen dan zal het ook telkens herhaald moeten worden. Ze hebben het woord wel eens gehoord, maar zij hebben geen idee wat het woord op dit moment betekent. Een goede woordenschat geeft niet alleen de leerlingen maar ook de leerkrachten nieuwe inspiratie.

Conclusie

Woordenschatuitbreiding kan altijd beter, het kan altijd meer! Het is dus van belang dat er aandacht wordt besteed aan de woordenschat. Dat woorden een sleutel tot succes kunnen zijn, is toch wel de motivatie om er bewust mee bezig te gaan. Maar ook dat er zonder woorden geen les kan worden gegeven is een belangrijk gegeven. Om het nog met een tegenargument te verantwoorden heb ik ook een paragraaf die heel kritisch naar de woordenschat kijkt. In de volgende deelvraag leest u er meer over.

1.6 Is het wel van belang dat men de woordenschat bewust uitbreidt?

Hier boven staan een aantal punten waarom het woordenschatonderwijs van het grootste belang is binnen de basisschool. Er is echter ook een andere kant.

Woorden hoeven of zelfs mogen niet expliciet onderwezen worden. (Paus, 2010)

Deze stroming is er van overtuigd dat de leerlingen zelf al voldoende woorden leren en er nog extra aandacht aan besteden is zonde van de tijd. *Leerlingen moeten worden aangespoord om zelf woorden te leren door extra veel te lezen. (Paus, 2010)* De andere kant is dat de kinderen die van lezen houden inderdaad wat meer woorden zullen leren, maar de kinderen die niet van lezen houden zullen dus ook geen nieuwe woorden leren. (Het zogenaamde Mattheuseffect) *kinderen die veel woorden kennen, lezen meer en daardoor leren ze ook weer meer nieuwe woorden. Het verschil in woordenschatgrootte zal niet verminderen maar juist toenemen.*

Conclusie

Het belangrijkste uit dit hoofdstuk is dat het zeker belangrijk is dat er aandacht wordt besteed aan de woordenschat. Hoe minder woorden de leerlingen kennen, hoe slechter zij presteren. Ik beschrijf het even heel zwart/wit maar dit is wel de realiteit. Als leerkrachten hebben wij de taak om de kinderen woorden aan te leren, maar vooral dat wij de kinderen strategieën leren hoe zij zelf achter de betekenis van een woord kunnen komen. Welke strategieën dit zijn beantwoord ik in hoofdstuk 5. Lezen bevordert zeker de woordenschat, maar in elke klas zitten leerlingen die niet van lezen houden. De leerlingen veel te laten lezen is dus niet voldoende om de woordenschat uit te breiden!

Wat is de inhoud van het woordenschatonderwijs?

Bij woordenschat gaat het zowel om het aantal woorden dat de leerlingen kennen, receptief en productief als om de diepte van de woordkennis, het aantal betekeniselementen van woorden en de relaties tussen woorden. (Druenen, 2011)

Hoe deze woorden betekenis krijgen binnen het onderwijs leest u in dit hoofdstuk. Het hoofdstuk bestaat uit verschillende paragrafen en ik wil beginnen met de inhoud van het woordenschatonderwijs toe te lichten.

2.1 De inhoud van het woordenschatonderwijs.

Onderstaande punten laten kort zien waaruit de woordenschat bestaat. Elk punt wordt later toegelicht.

1. Woorden met vaste functiewoorden
2. Vervoegingen
3. Verbuigingen
4. Vaste woordcombinaties
5. Veel voorkomende woordcombinaties
6. Spreekwoorden en gezegden
7. Routine uitingen (Huizenga, 2005)

Woorden met vaste functiewoorden

Er zijn veel woorden die geen duidelijke betekenis hebben zoals de woorden: de, die, want en op. Dat soort woorden noemen we functiewoorden. Ze worden vaak gebruikt om de relatie tussen woorden aan te geven of om de betekenis van een ander woord te specificeren. (Huizenga, 2005)

Het is belangrijk om niet alleen de zelfstandige naamwoorden aan te leren, maar ook om het lidwoord en de voorzetsels aan te leren. Hierdoor leren de leerlingen zich beter te verwoorden en kunnen zij eerder samenvattingen maken.

Vervoegingen

Vervoeging is de vormverandering die optreedt bij werkwoorden als je ze combineert met een bepaald onderwerp of in de verleden tijd zet. (Huizenga, 2005). In hoofdstuk 1 is genoemd dat dit valt onder de vakinhoudelijke begrippen. Voor de leerlingen is het belangrijk dat zij dit weten. Zij moeten kennis hebben van vakinhoudelijke begrippen willen zij goed kunnen doorstromen.

Verbuigingen

Bij verbuiging gaat het om kleine vormveranderingen van woorden waarmee kleine betekenisaspecten worden uitgedrukt. Je moet dan denken aan het meervoud van woorden, de verkleinwoorden, of de -e die in bepaalde gevallen achter een bijvoeglijk naamwoord komt. (Huizenga, 2005)

Kinderen leren zich dit eenvoudig aan. Waar wij als leerkracht wel extra aandacht aan moeten besteden zijn de woorden met een onregelmatig meervoud. *Een woord is onregelmatig doordat de klinker in de laatste lettergreep verandert.* (Berendsen, 2008) Voorbeelden zijn. Bad – baden. Bedrag – bedragen. Het lid – de leden. De overheid – de overheden. (Berendsen, 2008). Ook dit valt onder de vakinhoudelijke begrippen van de Nederlandse taal. Kinderen moeten dit weten, anders zullen zij zichzelf niet goed kunnen verwoorden.

Vaste woordcombinaties

Er zijn bepaalde combinaties van woorden die altijd als een geheel optreden en ook samen een betekenis hebben. Het gaat vaak om combinaties die als werkwoorden fungeren, zoals uit de hand

lopen (ontsporen), in staat zijn (kunnen) enz. (Huizenga, 2005). Leerlingen die het streefniveau willen behalen zoals in hoofdstuk 1 staat beschreven moeten dit kunnen toepassen. Zij moeten op verschillende wijze de taal onder woorden kunnen brengen.

Veel voorkomende woordcombinaties

Dit zijn woorden die met grote regelmaat terugkeren. We noemen dergelijke veelvoorkomende combinaties van woorden ook wel collocaties. (Huizenga, 2005).

Woorden die bij elkaar horen moeten wij dan ook samen aanbieden! Geen losse woorden aanbieden, maar betrek de context erbij.

Spreekwoorden en gezegden (Huizenga, 2005).

De Nederlandse taal kent ontzettend veel spreekwoorden en gezegden.

Het is belangrijk om de leerlingen kennis te laten maken met de spreekwoorden en met de gezegden. Het gaat dan niet om de letterlijke betekenis, maar om de algemene betekenis van het woord of zin.

Als je als leerkracht niet een keer een spreekwoord of gezegde gebruikt tijdens de les, leren de leerlingen er niet mee omgaan in het dagelijks leven. De spreekwoorden en gezegden worden juist extra veel ingezet in de maatschappij en het zou jammer zijn als de leerlingen ze dan niet begrijpen.

Routine-uitingen (Huizenga, 2005)

Deze zinnen komen heel veel voor in het Nederlands taalgebruik. Het gaat om zinnen zoals: Hoe gaat het? Alles goed? Graag gedaan. Voor de Nederlandse kinderen spreekt dit voor zich, maar voor anderstalige kinderen is dit moeilijker. Daarom is het belangrijk om er aandacht aan te besteden.

Conclusie

In vogelvlucht ben ik door de inhoud van het woordenschatonderwijs gegaan. Per subvraag heb ik al een korte toelichting gegeven waarom het zinvol is om het toe te passen. Hieronder ga ik dieper op de theorie in.

2.2 Het verschil tussen concreet en abstract, letterlijk en figuurlijk, geledede en ongeledede woorden.

Concreet en abstract.

Woorden kunnen op verschillende manieren worden ingedeeld. *Concreet en abstract.*

Concrete woorden kunnen gekoppeld worden aan een visueel beeld. Abstracte woorden zullen omschreven moeten worden. (Paus, 2010). Uit ervaring is gebleken dat de kinderen abstracte woorden moeilijker vinden. De leerlingen kunnen zich er geen voorstelling van maken. De Bijbel lezen vinden veel kinderen ook moeilijk omdat sommige geschiedenissen best abstract zijn. Als leerkracht heb je een taak om hier goed mee om te gaan, en om het abstracte gedeelte uit te leggen.

Letterlijk en figuurlijk

Woorden met een figuurlijke betekenis zijn op verschillende manier te interpreteren. De figuurlijke betekenis berust weliswaar op een gelijkenis, op iets wat die betekenis gemeenschappelijk heeft met de letterlijke betekenis (Paus, 2010).

Het is wel van belang dat de kinderen ook leren dat sommige uitdrukkingen figuurlijk worden bedoeld. Voor NT2 kinderen en kinderen met een vorm van autisme is dit lastiger. Ik beweer nu niet dat je figuurlijke betekenissen moet vermijden, maar misschien is het handig om ze bij gebruik direct toe te lichten.

Gelede en ongelede woorden.

Wat gelede en ongelede woorden zijn leest u hieronder.

Zo is het bijvoorbeeld zinvol als de leerling inzicht heeft in de wijze waarop woorden zijn opgebouwd. Bijvoorbeeld: van het woord 'fiets' kunnen we het woord 'fietsen' maken, het verkleinwoord 'fietsje' of een samenstelling als 'bromfiets'. Maar in 'ik fiets' is 'fiets' een werkwoord, waarbij weer andere vormen horen, zoals 'fietst', 'fietste' en 'gefietst'. We noemen zulke woorden 'gelede woorden'.

Daarnaast zijn er 'ongelede woorden'. Dit zijn woorden die we niet in delen kunnen analyseren. Het zijn woorden die we zelfstandig gebruiken, maar die ook als bouwstenen kunnen dienen voor gelede woorden. Voorbeelden van ongelede woorden zijn mug, beroep of kandelaar. Moeilijk om dit de leerlingen te leren, maar wel belangrijk voor een leerkracht om het niet te vergeten.

Bij de vorming van gelede woorden spelen drie basisprincipes een rol:

- *gelede woorden die ontstaan door een vervoeging of verbuiging van een ongeleed woord, bijvoorbeeld klimt en klimmen (afgeleid van klim), boeken (afgeleid van boek) en lange (afgeleid van lang);*
 - *gelede woorden die ontstaan door afleiding van een ongeleed woord, bijvoorbeeld stoffig (afgeleid van stof) en boerin (afgeleid van boer);*
 - *gelede woorden die ontstaan door samenstelling uit twee ongelede woorden, bijvoorbeeld voetbal (samengesteld uit voet en bal) en weggeven (samengesteld uit weg en geven).*
- (Expertisecentrum Nederlands, 2010).

Ik vind dit belangrijke informatie omdat ik de woordenschat van de kinderen wil uitbreiden. Als ik zelf dan niet eens weet dat er een verschil is tussen gelede en ongelede woorden dan kan het wel eens mis gaan met het aanleren van de woorden bij kinderen. Persoonlijk ben ik van mening dat de leerkracht de stof eerst zelf moet beheersen, wil hij het kunnen overdragen aan de kinderen. En de stof beheersen is iets anders dan het overnemen uit de handleiding.

Conclusie

In deze paragraaf is het duidelijk geworden dat de woordenschat niet alleen bestaat uit het aanleren van woorden. Woorden zijn vaak meer dan een betekenis. Onderschat dit niet! Hierboven staat in feite het vakinhoudelijke deel beschreven. In de paragraaf hieronder leest u meer over de inhoud van het mondeling taalgebruik.

2.3 De inhoud van ons mondeling taalgebruik.

De site leerlijnen.nl laat nog andere aspecten van woordenschat zien als het gaat om het spreken van de woordenschat. Ik licht deze nog toe, omdat spreken en luisteren binnen het onderwijs een belangrijke factor is.

Zij hebben het als eerste over inhoudswoorden.

Zelfstandige naamwoorden (stoel, krant), werkwoorden (fietsen, reizen) en bijvoeglijke naamwoorden (groot, heftig) noemen we inhoudswoorden. Inhoudswoorden zijn de voornaamste betekenisdragers van een zin. Achter ieder woord, zit een set van betekenselementen. Achter het woord koe zitten bijvoorbeeld de betekenselementen: geeft melk, leeft op een boerderij, loeit, zoogdier, herkauwt. Het woordje koe is maar een label, maar het begrip koe, ook wel concept genoemd, bestaat uit een groot aantal betekenselementen. Die betekenselementen bevatten kennis van de wereld.

(Expertisecentrum Nederlands, 2010).

Conclusie

Als ik het samenvat dan is het kennen van inhoudswoorden heel belangrijk. Wij moeten de leerlingen niet zomaar woorden aanleren, maar wij moeten aan elk woord een betekenis hangen. Daarbij komt nog dat als we de betekenis van een woord willen aanleren dan moet ook de kennis van het woord

uitgebreid worden (Expertisecentrum Nederlands, 2010). Dit vind ik een mooie en duidelijke les. De theorie geeft mij een duidelijk handvat dat alleen de betekenis van een woord aanleren niet voldoende is, maar dat wij de kennis rondom het aangeleerde woord moeten uitbreiden. Dit kan door een woordweb te maken. Maar dit bespreek ik in een volgend hoofdstuk.

In de volgende paragraaf bespreek ik hoe de leerlingen informatie tot zich nemen. Wat wij als leerkrachten moeten doen is al benoemd, maar hoe de leerlingen dit ervaren staat hieronder beschreven.

2.4 Hoe leren de kinderen de inhoud van de woordenschat eigen te maken?

Kinderen leren doordat ze hetzelfde woord heel vaak horen. Labelen wordt dat genoemd. Maar het blijft niet alleen bij het labelen van de woorden (Verhallen, 2002). Later ontdekken de kinderen dat een woord veel meer betekenissen kan hebben. Ontdekken dus.

Een voorbeeld van het woord 'vak.' Er zit een vakje in een handtas van een dame, leerlingen vragen aan elkaar welk vak ze na de les Nederlands hebben, je opa vraagt of je al weet welk vak je later gaat kiezen en dan gaat je grote broer vakken vullen in de supermarkt.

Dat een woord meerdere betekenissen heeft is voor de NT2 leerlingen heel moeilijk om toe te passen. De kinderen leren een woord in verschillende situaties te gebruiken. Maar het blijft niet bij ontdekken, ze leren een woord categoriseren. Ze weten hoe ze een woord moeten opvatten door het in een bepaald context te gaan gebruiken. Als laatste komt netwerkopbouw ook aan de orde bij het leren van woorden. Een woord wordt niet los en zonder enig verband met andere woorden opgeslagen in de hersenen. Er lopen als het ware allemaal verbindingen tussen de woorden door. Deze verbindingen worden betekenisverbindingen genoemd (Verhallen, 2002).

Conclusie

Even kort samenvattend zijn er dus 4 principes bij het leren van de woordenschat aan de orde.

1. Labelen.
2. Ontdekken
3. Categoriseren
4. Netwerkopbouw

Het klinkt eenvoudig, dat wij er als leerkrachten er ook nog een belangrijk rol inspelen staat in de volgende paragraaf.

2.5 Hoe onderwijzen de leerkrachten.

De leerkracht legt uit aan de hand van een viertakt. Een viertakt is een handvat voor elke leerkracht om een woord aan de leerlingen aan te leren. Hieronder staat beschreven wat een viertakt inhoudt.

1. Voorbewerken.
2. Semantiseren.
3. Consolideren.
4. Controleren.

Maar voordat de leerkracht deze viertakt gaat gebruiken gaat hij eerst de woorden uit de tekst selecteren waarvan hij zeker weet dat de leerlingen deze woorden nog niet kennen, maar wel moeten weten (Verhallen, 2002). De woorden die de leerlingen leren, moeten voldoende frequent voorkomen en nuttig zijn om te leren. Leren de leerlingen iets nieuws en breiden wij hiermee hun woordenschat uit? Als het antwoord op deze vraag ja is, dan is het nuttig om de leerlingen dit woord aan te leren. Ter inspiratie kan er een woordenboek worden gebruikt.

De woorden moeten ook niet los en zonder enig verband worden aangeboden. Juist de context om een woord heen kan de betekenis van het woord al uitleggen.

Een woord selecteren kan wel maar we moeten en woord niet isoleren (Verhallen, 2002). Er is echt zichtbaar verschil tussen selecteren en isoleren, dit moeten de leerkrachten toe kunnen passen in hun les.

Vorbewerken

Bij het vorbereken gebruik je de kennis die er al is, en laat je de leerlingen opnieuw kennismaken met een woord of met een onderwerp. Je bent als leerkracht erop gericht om de leerlingen te motiveren voor het aanleren van het nieuwe woord. Elke leerkracht heeft naar mijn idee vaardigheden genoeg om dit op een creatieve manier aan te bieden. Enkele voorbeelden leest u in een volgend hoofdstuk.

Semantiseren

Semantiseren is het woord helder uitleggen en het woord in een context plaatsen.

Tijdens het semantiseren gebruiken veel docenten de drie uitjes. Uitbeelden, uitleggen en uitbreiden (Verhallen, 2002). Hieronder leest u een korte toelichting op de drie uitjes.

Het uitbeelden van een woord kan door afbeeldingen te laten zien. Het kan ook door het woord uit te beelden.

Tijdens het uitleggen van het woord is het de bedoeling dat je het woord zo vaak mogelijk benoemd. Maak het verhaal er om heen niet te langdradig maar blijf dicht bij de kern van het woord.

Uitbreiden: Je gebruikt bij de uitleg van het woord ook andere woorden die er mee te maken hebben.

Consolideren

Consolideren is het eigen maken van het woord en het oefenen met het nieuwe woord, zodat het woord wordt opgeslagen. Om er voor te zorgen dat een woord niet snel wordt vergeten, zijn er een aantal activiteiten die kunnen helpen. Aan de hand van een woordenmuur, een woordenwaslijn, maar ook middel van een individueel woordschriftje vergeten ze de woorden niet zo snel. Of samen een klassenwoordenboek maken. Het klassenboek kan de hele schoolperiode worden meegenomen en in elke klas komen er weer woorden bij. Als er in de onderbouw al begonnen wordt met een klassenwoordenboek dan kan deze natuurlijk ook aangevuld worden met plaatjes.

Als er een woordenhoekje in de klas is dan kunnen er volgens het boek met woorden in de weer (Verhallen, 2002) verschillende oefeningen worden gedaan.

In deze hoek kunnen de kinderen individueel of in kleine groepjes consolideeroefeningen doen. Hier liggen werkbladen, de spelletjes, de kruiswoordpuzzels en de rubriceeroefeningen. Ook het af luisteren van ingesproken teksten samen met het plaatjesboek (prentenboeken en strips) krijgen hier een plaats.

Een klas vol met woorden is belangrijk, maar zorg er wel voor dat de woorden telkens gewisseld en vervangen worden. Zo blijf je de aandacht van de kinderen houden. En doordat je op verschillende manieren de woorden aanleert bij de kinderen, kunnen ook de taalzwakke kinderen meekomen. Als afsluiting kun je aan het einde van de week op een leuke manier de woorden nog eens herhalen. Dit kan met een quiz, galgje of andere oefeningen, die de leerkrachten vast en zeker zelf kunnen verzinnen.

Ook geeft het boek: Met Woorden in de Weer (Verhallen, 2002) nog meer leuke tips om de woorden op een creatieve manier te herhalen.

Bij toneelstukjes kun je denken aan: vertelpantomime, circusnummers, slapsticknummers en andersoortig spel. Bij presentaties van zelfgemaakte teksten gaat het om: gedichten, raps, elfjes, detective- avonturen- en liefdesverhalen en liedjes op bestaande melodieën. Deze oefeningen kunnen alleen in de midden- en bovenbouw worden toegepast maar bij de onderbouw kan je ook samen met de leerlingen een prentenboek naspelen.

Dit is een leuke manier waarop je als leerkracht kan controleren hoe goed de leerlingen de woorden al kennen.

Controleren

En als laatste ga je controleren. Kijken of jouw uitleg goed is overgekomen en kijken of de leerlingen de woorden begrijpen (Verhallen, 2002).

Met Woorden in de Weer beschrijft het op de volgende manier.

Tijdens alle activiteiten houd je, je oren en ogen goed open om te zien in hoeverre de leerlingen de woorden begrijpen, (-controleren van de passieve woordkennis) en kunnen gebruiken (-controleren van de actieve woordkennis). Let natuurlijk vooral op de minder snelle woordenschatverwervers. Door kleine oefeningen tussendoor te doen kun je als leerkracht nagaan of de leerlingen de woorden al hebben geleerd.

Ik vond dit zo helder en duidelijk dat ik er niets meer aan hoeft toe te voegen.

Wel moeten wij als leerkrachten scherp blijven op het evalueren van onze eigen manier van lesgeven.

Conclusie

In het bovenstaande is een uitleg gegeven over de drie uitjes e.d., maar wat doet de leerkracht nu zelf? De leerkracht staat eerst stil bij het aangeleerde woord, hij moet het aangeleerde woord eerst zelf helder hebben, voordat hij het aan kan leren bij de kinderen. Het is belangrijk om het woordenboek te gebruiken voor inspiratie, zodat het woord op de juiste manier wordt aangeleerd. Ook denkt een leerkracht tijdens de voorbereiding er over na hoe hij het woord gaat aanbieden aan de klas. Tijdens de kern leert de leerkracht de leerlingen de woorden aan volgens de drie uitjes. En na de kern gaan de leerlingen zelf aan de slag. Hiervoor zijn verschillende strategieën. Welke dat zijn leg ik uit in een volgend hoofdstuk.

Hoe biedt de methode de woordenschat aan?

Omdat de Prins Bernhardschool werkt met de taalmethode taalactief, wil ik hier ook een hoofdstuk aan wijden. Ik wil onderzoeken hoe de methode de woordenschat aanbied, en hoe ik het aan de hand van deze methode beter kan doen.

Eerst even een onderdeel uit de taalaspecten van taalactief (Boer, 2005).

3.1 Wat zegt de methode erover?

Uit de taalmethode taalactief en uit de spellingmethode van taalactief kwam naar voren dat zij aan de volgende aspecten werken. Ik geef hier een beknopte samenvatting van hetgeen zij behandelen.

3.1 Luisteren, spreken, gesprek

1. Mondelinge taalvaardigheid bestaat uit drie aspecten, namelijk luisteren, spreken en gesprek.
2. Bij luisteren, spreken en gesprek wordt onderscheid gemaakt in kennis, vaardigheid en houding.
3. Er wordt gebruikgemaakt van zowel verhalende als informatieve teksten.

3.2 Stellen

1. Criteria met betrekking tot inhoud en opbouw en de condities zoals doel, publiek, situatie en de lengte van tekst
2. Het schrijven van verschillende teksten: verhalende teksten, informatieve teksten, betogende teksten en directieve teksten.
3. De verschillende fases komen aan bod. Het verzamelen van informatie, het selecteren van informatie die van belang is, het ordenen van informatie, het uitschrijven van een verhaal, het controleren en het bespreken van een verhaal.
4. De opbouw is belangrijk.

3.3 Taalbeschouwing

1. Vormaspecten zoals woord en zinsbouw, functieaspecten zoals de vraag in welke situatie je een bepaald taalgebruik hanteert en betekenisaspecten.
2. Schrijven en het spellen van woorden is belangrijk.

3.4 Informatiemiddelen

1. Woordenboeken of andere middelen gebruiken.

Taalactief Spelling (Heuvel Frans van den, 2005).

Uit de spellingmethode citeer ik een paar letterlijke uitspraken hoe zij de woordenschat aanbieden. *De leerlijnen taal, spelling, en woordenschat zijn op een aantal verschillende manieren aan elkaar gekoppeld. Niet alleen in thematiek maar ook in de overlap tussen de spellingwoorden en de themawoorden.*

De selectie van de spellingwoorden is gebaseerd op een recent onderzoek naar de woordfrequentie. Daarbij is ook gelet op de relevantie van woorden voor woordenschatontwikkeling, waardoor de abstracte woorden niet zijn opgenomen.

Vervolgens wordt het selecteren van de woorden uitgebreid beschreven. Ze houden er rekening mee hoe vaak een woord gebruikt wordt. Verder is er gestreefd naar voldoende oefenwoorden per

categorie. Zij willen per thema 10 woorden aanleren. Er is een opklimming in de moeilijkheidsgraad van de woorden. Zij willen aansluiten bij het ankerverhaal en per jaar zou je op ongeveer 3300 woorden komen. 3300 woorden leren per jaar klinkt leuk en aantrekkelijk, maar als de leerlingen ze alleen leren voor een overhoring dan ben ik van mening dat de woordenschat op korte termijn wordt vergroot, maar dat het op langere termijn weer vervaagt. Het vervaagt omdat er niet actief mee is geoefend.

3.2 Hoe verhouden de lessen zich tot de methode?

Hierboven staat beschreven waar de methode aandacht aan besteedt. Ik wil hieronder toelichten hoe de lessen zich verhouden tot de methode.

Elk hoofdstuk begint met een ankerverhaal. In dit verhaal wordt het thema besproken en in de 10de les wordt het verhaal vervolgd. Soms staan er in dit verhaal woorden die de leerlingen niet begrijpen. Deze worden toegelicht en besproken en verder wordt er weinig meegedaan. De leerlingen vergeten de woorden snel weer, omdat zij er niet mee werken. In het vorige hoofdstuk staat beschreven hoe een leerkracht een woord aan kan bieden. In de methode staat hier echter niets over.

In de lessen komen de woorden soms nog wel terug, maar dan gaat het niet zo zeer om de woorden maar om de inhoud van de lessen.

Een voorbeeld: als de leerlingen het persoonlijk voornaamwoord moeten opschrijven, dan gaat het hen daarom en letten zij niet zo zeer op de betekenis van de woorden die er worden gebruikt.

In het spellingschrift is het net zo. Het gaat om het spellinglesje en de woorden die ze daarvoor gebruiken, lezen de leerlingen, maar het dringt niet goed tot ze door.

De leerlingen krijgen per hoofdstuk ongeveer 40 woorden mee naar huis om te leren.

Deze woorden leren zij dan ook keurig, maar de woorden worden niet besproken.

De woorden worden overhoord en daar blijft het bij. Als de leerlingen woorden niet begrijpen dan bespreken wij ze wel, maar of dit veel effect heeft weet ik niet.

Als laatste is er ook nog een taalextra boek. Hier staan extra verrijkingsoefeningen in waar de kinderen mee kunnen oefenen. Deze oefeningen bestaan vaak uit korte verhaaltjes.

Conclusie

Concluderend vind ik dat de leerlingen wel genoeg woorden te zien krijgen, maar omdat ze niet worden aangeboden, wordt hun woordenschat niet uitgebreid. De methode legt ook niet echt uit hoe wij extra aandacht kunnen besteden aan de woordenschat. Dit is jammer, want anders zou de methode prima zijn. Er staan in feite genoeg woorden in die de leerlingen kunnen leren, maar als deze niet worden aangeboden, bereikt men er weinig mee zoals in hoofdstuk 1 staat beschreven.

Welke didactische werkvormen zijn er op het gebied van taalonderwijs?

Het gebruiken van didactische werkvormen is belangrijk maar als de wil van de leerkracht ontbreekt komen we niet ver. Daarom is de wil van een leerkracht ook zo belangrijk! Welke didactische werkvormen er zijn leest u hieronder.

4.1 De drie basiskenmerken voor het aanleren van de woorden.

Voordat ik een aantal didactische werkvormen wil toelichten eerst drie punten die van groot belang zijn tijdens het behandelen van de woordenschat. Hieronder worden de woorden kort toegelicht.

- woordenschatroutines;
- grafische modellen;
- coöperatieve werkvormen (Linden, 2011).

Woordenschatroutines.

Als ik in het woordenboek het woord routine opzoek dan staan er twee verklaringen.

Een routine is een handigheid die je door ervaring hebt gekregen en iets dat steeds opnieuw gebeurt (Encyclo, 2007). En juist daarom is het elke keer weer terugkeren van het woordenschatonderwijs zo effectief en efficiënt. Leerlingen vinden een routine ook veilig, en een veilig klimaat zorgt voor beter leren. Toch hebben onze hersenen er ook mee te maken en wat hun aandeel hierin is leest u hieronder.

En uit onderzoek naar de werking van de hersenen en leren komt naar voren dat het brein altijd op zoek is naar patronen (Hyerle & Yeager 2007). Ons brein is altijd opzoek naar patronen waarom bieden wij het dan niet aan? Een vraag die elke leerkracht zichzelf zou kunnen stellen.

En doordat kinderen geen aandacht meer hoeven te besteden aan de vorm waarop het onderwijs wordt aangeboden, kunnen ze hun aandacht volledig richten op de inhoud. Hierdoor pikken ze veel meer van de inhoud op (Vanhooren, 2011).

Als wij werken met routines, en ik geloof dat het heel veel gebeurt binnen het onderwijs, moeten wij er wel voor zorgen dat de routines leuk en, interactief zijn en de leerlingen tot leren blijven uitnodigen. Is dit niet meer het geval dan moeten wij de routine *verbreden en verdiepen. Bij verdieping en verbreding gaat het erom dat een routine wordt uitgebouwd met extra activiteiten* (Vanhooren, 2011).

Voldoende argumenten om wel met routines te werken, maar let wel op de valkuilen.

Grafische modellen

Werken met grafische modellen heeft positieve effecten op de leerprestaties van kinderen (Marzano 2009). Daarom wil ik er ook even kort aandacht aan besteden. Een grafisch model kan een woordweb, een woordparachute of een woordtrap zijn. Voor de uitleg van deze modellen verwijs ik door naar het hoofdstuk woordleerstrategieën. Deze modellen geven in één oogopslag duidelijk weer welke verbanden er zijn tussen de woorden.

Een rijke leeromgeving is erg belangrijk en hieronder worden ook werkvormen genoemd die voor een rijke leeromgeving kunnen zorgen. Taaluniversum (Vanhooren, 2011) beschrijft het op de volgende manier.

Hoe meer een kind geraakt wordt door de omgeving, hoe meer het kind leert. Om dezelfde reden hechten we groot belang aan het activeren van voorkennis. Tijdens het activeren van de voorkennis raken kinderen emotioneel betrokken en daardoor beklijft nieuwe kennis beter.

Coöperatieve werkvormen

Uit hersenonderzoek blijkt dat tijdens het samen leren meer hersendelen actief zijn dan wanneer men alleen leert (Appel e.a. 2005).

Om die reden wil ik de coöperatieve werkvormen bespreken. Wij zijn sociale mensen en wanneer wij kinderen samen laten werken, dan moeten zij overleggen, als zij overleggen dan gebruiken zij woorden. Samenwerken kan hun woordenschat bevorderen. Taaluniversum beschrijft het op de volgende manier: *Juist in het contact met anderen, in de communicatie over en weer, leren leerlingen hun gedachten onder woorden brengen en ordenen* (Vanhooren, 2011).

Doordat andere leerlingen weer net iets anders weten of denken, breiden leerlingen hun eigen kennis uit. Dat is de reden waarom leren met elkaar zo nuttig is, ook bij het leren van woorden.

Conclusie

Het bovenstaande laat zien dat het zomaar toepassen van didactische werkvormen de woordenschat niet vergroot. Er moet rekening worden gehouden met de routines, de grafische modellen en de coöperatieve werkvormen. Welke werkvormen we hierbij kunnen toepassen leest u in de volgende paragraaf.

4.2 Verschillende praktische didactische werkvormen.

Prentenboeken

Als wij kijken op pagina 18 uit het boek met Woorden in de Weer (Verhallen, 2002), dan staat hier een werkvorm beschreven hoe je eventueel de woordenschat kan aanbieden.

Wij zien een plaatje van een boerderij met dieren, knechten, herders enz.

Hieronder staat het volgende verhaal beschreven:

In oude tijden werd akkerbouw en veeteelt bedreven door koningen en heren, heden is dit alleen de taak van de laagste standen.

*De **veehoeder** roept het **rundvee** uit de **stal** met een **hoorn** en jaagt het naar het weiland. De **schaaphoeder** hoedt het **kleinvee** hij heeft een **schalmei** een **herderstas**, een **herdersstaf** en een **hond** die beschermd is tegen wolven met een halsband van **prikkeldraad**.*

*Het **varken** wordt gevoederd uit een trog in de varkensstal. De **boerin** melkt de uiers van de **koe** boven een **melkemmer** bij de **kribbe** en klopt in de **karnton** boter uit de room en van de geronnen melk maakt zij kaas. De schapen worden geschoren en van de **wol** worden allerlei kledingstukken gemaakt* (Verhallen, 2002).

De woorden die ik vet gedrukt heb gemaakt waren te zien op de plaat. Ik beschrijf dit oude verhaal omdat dit hetzelfde is als een prentenboek in onze tijd. En het voorlezen van een prentenboek is ook een werkvorm die wij kunnen toepassen om de woordenschat te vergroten.

Bij een prentenboek komt de betekenis van woorden op een verbale en een visuele manier naar de kinderen toe. Niet elk prentenboek is geschikt voor het vergroten van woordenschat. Een aantal criteria voor een lerend prentenboek is: *Voldoende nieuwe woorden, de woorden moeten in een functionele context worden aangeboden, bijvoorbeeld een spannend verhaal of duidelijke thematische verband, het verhaal moet passen binnen de belevingswereld van de kinderen, het taalgebruik moet aansluiten bij de kinderen* (Huizenga, 2005).

Computer

Het internet biedt een tal van mogelijkheden om door middel van foto's en plaatjes de betekenis van woorden te verduidelijken (Huizenga, 2005). Het bovenstaande is meer geschikt voor de leerkrachten dan voor de leerlingen.

Voor de leerlingen zijn er ook computerprogramma's die de woordenschat aanbieden. Als school moet je wel kijken of het op een goede manier wordt aangeboden.

Woordenboeken

Om de leerlingen zelf actief met de woordenschat bezig te laten zijn, kun je gebruik maken van woordenboeken. “Van Dale juniorwoordenboek” is een goed woordenboek voor de midden- en bovenbouw-klassen. Je hebt ook een beeldwoordenboek, dit is handig voor de onderbouwgroepen en voor de NT2 leerlingen.

Woordmuur

Woordenschatonderwijs is het meest effectief als de woorden die de kinderen moeten leren regelmatig worden aangeboden en geoefend (Huizenga, 2005).

Een woordmuur is een muur waar de leerlingen met woorden, tekeningen, afbeeldingen een woord verduidelijken. Kinderen vinden dit vooral leuk in de midden- en onderbouw groepen (Huizenga, 2005).

Vertel- en thematafel

Als je als leerkracht de woorden non-verbaal wilt aanbieden is het gebruik maken van een vertel- en thematafel erg handig. Hij hoeft maar ergens naar te wijzen en de leerlingen weten waar het over gaat. Ook wordt het vaker dan een keer aangeboden, want de tafels blijven meestal wel even staan.

Woordenhoek

Dit is een hoek waar gewerkt wordt aan de woordenschat ontwikkeling. Het kan een boekenhoek worden, maar ook een lees-,schrijfhoek. Het kan een omgeving zijn waar veel materiaal aanwezig is om achter de betekenis van woorden te komen (Huizenga, 2005).

Nieuwsbord: (Druenen, 2011)

Ergens in de klas is een plek waar de leerlingen hun eigen verhaal, foto, tekening op kunnen hangen. Op een bepaald moment mag diegene die het heeft meegebracht het toelichten en de rest mag vragen stellen. Het moet telkens wel worden vervangen. Maar gooi het niet weg, bewaar hetgeen wat besproken is in een map.

Woorden verwerken in dramatisch spel

Er zijn verschillende soorten spelen die je aan kan bieden. Een rollenspel, een improvisatiespel en een tekstspel. Het is wel van belang om het onderstaande te onthouden.

Het is alleen zinvol om een dramatisch spel te gebruiken als de betekenis van de woorden duidelijk in het spel naar voren komt (Huizenga, 2005). Een spel doen met de leerlingen kan gezellig en leuk zijn, maar het is van belang dat de betekenis van de woorden duidelijk naar voren komen.

Total physical response

Het is een didactische aanpak, waarbij taal wordt aangeleerd door kinderen handelingen te laten uitvoeren. Het wordt vaak gebruikt om allochtone kinderen de eerste beginselen van de Nederlandse taal aan te leren (Huizenga, 2005). De leerkracht geeft op gebiedende wijs de kinderen een aantal opdrachten die hij eerst zelf voor doet. Het klimaat waarin de kinderen deze opdrachten uitvoeren moet wel veilig zijn. Anders schamen de kinderen zich, en ik denk dat er dan weinig wordt geleerd.

Poppenspel

In de kleutergroepen is het spelen van poppenkast een goed hulpmiddel om de kinderen woorden aan te leren.

Taalspelletjes

Als laatste wil ik de werkvorm taalspelletjes behandelen. *Bij taalspelletjes gaat het om het oplossen van een talig probleem waarbij de deelnemers zich aan een aantal spelregels moet houden* (Huizenga, 2005).

Voorbeelden van taalspelletjes zijn: *raadspelletjes* (ik zie, ik zie wat jij niet ziet, ik ga op reis en neem mee, quiz), *ladders en slangen* (variatie op ganzenbord alleen dan om de woordenschat uit te breiden), *woordpuzzels* (kruiswoordpuzzels), *kwartetten*, *woordbingo*, en *woorddobbelsteen* (Huizenga, 2005).

Conclusie

Hierboven staan voldoende didactisch vormen beschreven. Belangrijk om te onthouden is dat elke activiteit lerend moet zijn. Hoe een woord het beste kan worden aangeboden binnen een didactisch vorm ziet u in het hoofdstuk 2. Wel moet de omgeving veilig zijn. De theorie zegt ook nog het een en ander over de theoretische didactisch werkvormen. Wat zij zeggen staat in de volgende paragraaf.

4.3 Theoretische didactische werkvormen.

Er zijn verschillende theoretische didactische werkvormen waarmee ik kan gaan werken, of de twee werkvormen ook verschillende resultaten opleveren weet ik niet. Ik wil ze toch allebei even noemen.

- Traditionele visie: leerlingen maken veel oefeningen waarin vooral veel formele aspecten aan de orde komen.
Deze oefeningen worden door directe instructie uitgelegd en aangeleerd. De instructieve leersituaties.
- Interactieve visie: de leerkracht zoekt naar situaties waarin kinderen taal moeten gebruiken, zij moeten reflecteren op hun taal en komen zo tot een betere taalvaardigheid.
Hier gaat de leerkracht in op de leervragen van de leerlingen en maakt hij gebruik van zogenaamde ankers. *Ankers zijn rijke, probleemgeoriënteerde contexten die functioneren als gemeenschappelijke kennisbron en die uitdagen om nieuwe problemen te verkennen* (Paus, 2010). De leerkracht laat aan de hand van deze ankers de leerlingen taalactiviteiten uitvoeren. Ook wordt er veel gebruik gemaakt van routines. Routines zijn terugkerende, vaststaande en herkenbare leersituaties die aanzetten tot communicatie, daardoor leiden tot betekenisvolle taalactiviteiten. De constructieve leersituaties.

Conclusie

Als leerkracht kun je de woorden op twee manieren aanbieden. De traditionele- en de interactieve visie. Ik ben er zelf nooit voor om er maar een te gebruiken. Een combinatie van beide zorgt voor afwisselende werkvormen. Hoe de leerkracht deze afwisselende vormen kan toepassen staat in de volgende paragraaf beschreven.

4.4 Didactische werkvormen voor de leerkracht.

Voor de leeromgeving in de klas en voor de leerkracht zelf zijn er richtlijnen die erg van belang zijn voor de woordenschatdidactiek. Hieronder ziet u de richtlijnen en daarna wil ik ze kort even toelichten.

1. *Besteed aandacht aan alle aspecten van een woord.*
2. *Zorg voor functionele woordleersituaties.*
3. *Werk planmatig.*
4. *Zorg voor herhaling in verschillende contexten.* (Huizenga, 2005)
5. *Geef interactieve instructie.*
6. *Schenk zoveel aandacht aan receptieve als productieve taalvaardigheid.*

7. Gebruik verschillende semantiserings technieken.
8. Schakel de voorkennis van de kinderen in.
9. Geef aandacht aan alle aspecten van een woord.
10. Geef aandacht aan de woordleerstrategieën. (Huizenga, 2005)

Besteed aandacht aan alle aspecten van een woord.

Bij woordenschat moet de docent niet alleen denken en aandacht besteden aan het leren van de betekenis van het woord. Maar er moet ook aandacht zijn voor: uitspraak, opbouw, het gebruik in de zin, gebruikswaarde en spelling. Doordat je als leerkracht rekening houdt met de verschillende aspecten van een woord, zullen de kinderen makkelijker nieuwe woorden leren (Huizenga, 2005). De context is belangrijk!

Zorg voor functionele woordleersituaties.

Woordenschatuitbreiding moet altijd plaatsvinden vanuit een concrete situatie. Er moet voor kinderen een duidelijke noodzaak zijn om nieuwe woorden te moeten leren. Woordenschat moet geen zaak zijn van losse lesjes waarbij de kinderen van willekeurige woorden de betekenis moeten leren (Huizenga, 2005). Als de kinderen in een leersituatie opgroeien waarbij een natuurlijke behoefte aanwezig is om nieuwe woorden te leren dan is dat een goede zaak.

De woorden moeten niet buiten een context worden aangeboden. Herhaal de woorden ook buiten de taalles om. Woordenschat is niet hetzelfde als een taalles. Woordenschatonderwijs gaat in feite de hele dag door.

Werk planmatig

Planmatig werken is werken met het viertaktmodel. Dit model is eerder in dit verslag uitgelegd. Als de leerlingen planmatig met een woord omgaan, dan kennen zij het woord en zijn betekenis na 7 keer het woord te hebben gehoord (Verhallen en Verhallen). Als wij er niet planmatig mee omgaan zal dit veel langer duren en zullen de leerlingen het woord eerder vergeten.

Zorg voor herhaling in verschillende contexten. (Huizenga, 2005)

De woorden moeten niet alleen zo vaak mogelijk worden herhaald, maar ook in verschillende contexten moeten de woorden worden herhaald. De leeromgeving moet worden aangepast, dan zullen de leerlingen ook makkelijker de woorden leren. En dit is toch wat wij als leerkracht willen?

Geef interactieve instructies

Elke leerkracht weet hoe hij interactief les kan geven. *De kinderen leren over het algemeen beter als zij interactief bij de instructie worden betrokken* (Huizenga, 2005).

Een paar voorbeelden uit hetzelfde boek.

Wie kent dit woord?

Wijs op de plaat eens een eland aan?

In welke zin staat ook het woord plantage?

Wat denk je wat het woord betekent?

Als ik dit zo lees dan vind ik niet dat het interactieve vragen zijn. Als ik de vragen op een interactieve manier zou formuleren dan zouden dit de volgende vragen kunnen zijn.

- Wie kent dit woord al, en wie kan mij de betekenis zeggen?
- Ik zie verschillende dieren op de plaat, kan jij er een aanwijzen en vertellen hoe het dier heet.
- Wij lezen net het woord plantage, ben je dit woord vaker tegengekomen en kan jij dan uit de tekst afleiden wat dit woord betekent?
- Wat denk je dat het woord betekent vind ik wel meer een interactieve vraag.
Ik vind dat meer een interactieve vraag omdat het de kinderen zelf laat nadenken.

Schenk zowel aandacht aan receptieve als productieve taalvaardigheid.

Woorden die wij weinig tot niet gebruiken noemen we receptieve woorden. Woorden die veel worden gebruikt noemen wij productieve woorden (Huizenga, 2005). Van de productieve woorden weten de kinderen de betekenis. *Bij het woordenschatonderwijs kun je het beste beginnen bij de receptieve taalvaardigheid, het begrijpen van de betekenis van een woord en de betekenisverbanden die er zijn met andere woorden* (Huizenga, 2005). De productieve taalvaardigheid kan je stimuleren door een les te geven waar ze de geleerde woorden moeten gebruiken.

Enkele voorbeelden van receptieve oefeningen: *woorden rubriceren, woorden ordenen, synoniemen bij elkaar zoeken, tegenstellingen bij elkaar zoeken, woordparen maken, woordcombinaties maken, gegeven woorden invullen in een zin, betekenisomschrijvingen maken, betekeniskenmerken noemen, kenmerkenmatrix maken* (Huizenga, 2005).

Enkele voorbeelden van verbale productieve oefeningen zijn:

zinnen aanvullen, associëren, tegenstellingen noemen, synoniemen geven, een woord noemen op de basis van een betekenisomschrijving, zinnen maken met woorden (Huizenga, 2005).

Genoeg handvatten om als leerkracht mee te oefenen.

Gebruik verschillende semantiserings technieken.

Woorden kun je op veel verschillende manieren uitleggen. En het is goed om de leerlingen met al deze technieken kennis te laten maken. Je hebt verbale en non-verbale technieken.

Een aantal voorbeelden. *Een omschrijving geven* (verbale techniek), *een voorwerp aanwijzen* (een non-verbale techniek), *een aantal kenmerken opsommen* (verbale techniek), *een begrip voordoen of uitbeelden* (non-verbale techniek) (Huizenga, 2005).

Nog meer verbale technieken zijn: *Onderbrengen bij een klasse, een voorbeeld geven, verwoorden van essentiële kenmerken, relateren van de al aanwezige begrippen, een woord analyseren in bekende woorden, een synoniem geven, een tegenstelling geven, vertalen in eigen taal* (Huizenga, 2005).

Deze begrippen worden verder in het boek uitgelegd. Niet in elke klas zal elke techniek kunnen worden toegepast, het is aan de leerkrachten om dit te zien.

Schakel de voorkennis van de kinderen in.

Door de voorkennis van de kinderen in te schakelen ben je meteen interactief aan het lesgeven. Vaak hebben de leerlingen het woord wel eens gehoord, maar weten zij de betekenis nog niet. Wel kunnen zij vaak vertellen in welke context het woord wordt gebruikt.

Geef aandacht aan alle aspecten van het woord.

We hebben al eerder gezien dat een woord niet geïsoleerd moet worden. Het woord moet niet uit zijn context worden gehaald. Het verschil tussen isoleren en selecteren is in het eerste hoofdstuk uitgelegd.

Geef aandacht aan de woordleerstrategieën.

In het tweede hoofdstuk van dit verslag worden de strategieën uitvoerig behandeld. Kinderen moeten zelfstandig achter de betekenis van een woord zien te komen. En door ze die strategieën aan te bieden leren zij dat.

Conclusie

Zoals het hier boven staat beschreven lijkt het heel veel waar je als leerkracht aan moet denken.

Toch is het goed om er bewust bij stil te staan. Want als het niet aangeboden wordt in de taalmethode, wordt het ook niet toegepast. En de vorige hoofdstukken hebben bewezen dat er wel echt aandacht aan de woorden moet worden geschonken.

Welke woordleerstrategieën zijn er?

Er zijn natuurlijk verschillende manieren hoe je woorden kan aanbieden, maar wat de leerkrachten altijd al kunnen doen, en wat niet al te veel moeite kost is het gebruiken van woordenboeken in de klas en het ophangen van woordkaarten.

Dan is nu vraag welke woordleerstrategieën zijn er voor de leerlingen om het geleerde woord te kunnen toepassen? In de vorige hoofdstukken zijn wij er al kort op in gegaan maar hier komt het uitgebreid aan de orde.

5.1 Vijf belangrijke principes voor het aanleren van een woord.

Voordat ik de verschillende strategieën ga benoemen die de leerlingen kunnen toepassen, noem ik eerst de belangrijke principes die bij het leren van de betekenisaspecten van een woord aan de orde komen (Huizenga, 2005). We hebben het hier al kort over gehad, maar in dit hoofdstuk wil ik er dieper op in gaan.

1. Labelen
2. Analyseren
3. Relateren
4. Vergelijken
5. Categoriseren.

Labelen

Het boek: Woordenschat (Huizenga, 2005) omschrijft het zo.

Bij labelen koppelt je een woord aan een voorwerp of gebeurtenis uit de werkelijkheid.

Labelen geeft niet altijd de juiste betekenis van een woord weer. *De betekenis kan te beperkt zijn (onderextensie) of te ruim (overextensie), aldus het boek: Woordenschat pagina 35.* (Huizenga, 2005)

Tijdens het labelen gebruik je altijd je zintuigen, je koppelt het woord aan een beeld wat je al kent.

Als leerkracht moet je er dus rekening mee houden dat labelen niet altijd voldoende is.

Analyseren

Analyseren heeft te maken met de context van een woord. Van de meeste woorden is een verkleinwoord en de meeste verkleinwoorden leren de kinderen vanzelf en die hoeven wij als leerkracht niet aan te bieden. Maar ook volwassenen maken gebruik van de strategie analyseren. Zij gebruiken het om achter de betekenis van langere woorden te komen. Langere woorden bestaan vaak uit twee samengestelde woorden. En van die twee aparte woorden kennen wij de betekenis wel (Huizenga, 2005). Dit kunnen wij de leerlingen ook aanbieden wanneer zij de betekenis van een woord niet kennen.

Relateren

Relateren gaat vaak samen met analyseren. *Er wordt een betekenis gelegd tussen twee woorden of delen van een samengesteld woord* (Huizenga, 2005).

Kinderen kennen de losse woorden wel en geven vaak een logische verklaring voor het samengestelde woord. Dat een logische verklaring niet altijd goed is, is bekend. Hier moet u als leerkracht goed op kunnen inspelen. Een voorbeeld is: Op de vraag wat de definitie van woordenschat is gaf een leerling het volgende antwoord: Woordenschat is het schatten van woorden.

Vergelijken

Tijdens het vergelijken leert een kind om hetzelfde woord met twee andere woorden te vergelijken. Het kind moet erachter komen dat die twee verschillende woorden hetzelfde bedoelen.

(Voorbeeldzinnen uit: Woordenschat (Huizenga, 2005))

*Wat een lieve **hond**. Dat is echt een aardig **dier**.*

*Die **oom** van jou is ook een merkwaardige **man**.*

Categoriseren

In het verlengde van vergelijken ligt het categoriseren, waarbij een kind in staat is om betekenisclassen te onderscheiden. Een kind kan bijvoorbeeld qua uiterlijk heel verschillende honden onderbrengen in een klasse hond. Dat is alleen mogelijk als het kind gemeenschappelijke betekeniskenmerken kan achterhalen (Huizenga, 2005).

Als een kind begrijpt dat alle verschillende soorten honden blaffen, categoriseert het kind alle verschillende dieren die blaffen onder de categorie hond.

Conclusie

Van de bovenstaande categorieën maakt een kind alleen gebruik als het woorden gaat leren.

Het lastige is dat het gebruik van woordleerstrategieën en de vorming van de betekenis niet direct waarneembaar zijn. Een kind dat de taal leert kan nog niet verwoorden hoe het te werk is gegaan. Je kunt dit mentale proces overigens wel gedeeltelijk controleren door bijvoorbeeld te vragen of een kind de juiste betekenis kent (Huizenga, 2005).

5.2 Strategieën die leerkrachten kunnen toepassen.

Buiten de woordleerstrategieën om, die dus moeilijk zijn te controleren, zijn er nog wel een aantal andere handvatten hoe wij als leerkrachten de kinderen een woord kunnen aanleren en kunnen controleren.

Een woordweb

De leerlingen kunnen gebruik maken van een woordweb.

In een woordweb staat het geleerde woord centraal, de andere woorden die er mee te maken hebben worden er om heen geschreven. Ieder kind kan meedoen en ook voor de taalzwakke kinderen is een woordweb goed. Elk woord dat er mee te maken heeft is goed en heeft een plek in het woordweb.

In de onderbouw is het moeilijker om gebruik te maken van een woordweb, daarom spreken wij dan ook niet meer van een woordweb maar van een beeldweb (Verhallen, 2002). Een beeldweb bestaat uit plaatjes of uit tekeningetjes die bij het woord horen.

Een woordparachute (Verhallen, 2002)

Je hebt niet alleen een woordweb of een beeldweb, maar er wordt ook gebruik gemaakt van een cluster. Een cluster wordt ook wel een parachute genoemd. Het aangeleerde woord staat bovenaan en de woorden die er mee te maken hebben hangen er onder. Bij een woordweb wordt het aangeleerde woord omringd door andere woorden en bij een parachute hangen ze er dus onder. Een parachute is een heel overzichtelijke hulpmiddel voor de leerlingen om het aangeleerde woord te onthouden.

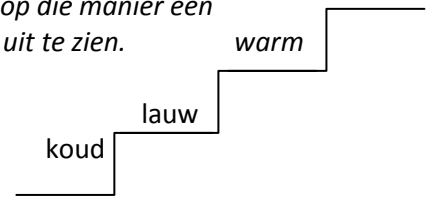
De woordkast. (Verhallen, 2002)

Als de leerkracht meerdere woorden tegelijk aan wil bieden dan kan hij gebruik maken van de woordkast. Tegenovergestelde woorden zoals: dag en nacht kunnen beide in een kast worden geplaatst en hieronder kunnen bijbehorende kernmerken een plek krijgen. Dit is een handige leerstrategie als er tegenovergestelde woorden worden aangeboden.

De woordtrap

Met woorden in de weer (Verhallen, 2002) beschrijft het op de volgende manier.

In een woordtrap wordt een verloop of verandering weergegeven. De woorden in de woordtrap volgen elkaar trapsgewijs op- en op elke trede staat een woord- en beelden op die manier een ontwikkeling uit. Het cluster 'gloeiend, warm, lauw en koud' komt er dan zo uit te zien.

Buiten de voorbeelden om die hier boven staan beschreven, beschrijft Teaching effective vocabulary (Hackman, 2008) ook nog een aantal strategieën die de woordenschat kunnen vergoten. Dit lijken mij handige, inzetbare handvatten die elke leerkracht kan toepassen.

- Woord van de dag. Het woord ook in een context laten plaatsen
- Modelleren van specifieke leesstrategieën
- Vooraf vertellen waar een verhaal of een dialoog over zal gaan.
- Pre-teaching van de woordenschat bijvoorbeeld de sleutelwoorden uit een tekst.
- Kinderen stimuleren en enthousiast maken om veel te lezen en hun woordenschat uit te breiden.
- Als leerkracht kan je de kinderen controleren of zij de betekenis kennen door gerichte steekproeven te nemen.
- Duidelijke doelstellingen neerzetten tijdens een taalles en de leerlingen uitdagen om bijvoorbeeld vier woorden te gebruiken tijdens de les.
- De leerlingen een stuk laten schrijven en ze uit te dagen om hun woordenschat te vergoten door woorden te gebruiken die ze doorgaans niet gebruiken.
- Leerlingen hun leesboek laten aanbevelen aan de klas. Leerlingen elkaar laten aanmoedigen om dit leesboek te lezen.
- Kinderen vragen laten stellen over de boeken
- De kinderen een scène uit de film laten zien zonder het geluid. De kinderen moeten goed op de emotie letten en zij moeten deze verwoorden.
- Het ontwikkelen van stop terugspoel activiteiten. Enkele kinderen lezen wat voor en andere leerlingen zetten ze stil, herhalen de zin en vragen om uitleg bij de zin.

Conclusie

De eerste vier strategieën kunnen de leerkrachten inzetten om mee te oefenen, zij kunnen dan ook controleren of de kinderen de woorden begrepen hebben. De laatste strategieën zijn nog ideeën om de woordenschat te bevorderen. Voldoende materiaal en ideeën om mee te oefenen. In het praktijkgedeelte laten wij zien of het ook nog effect heeft gehad.

Met welke werkvormen en strategieën kunnen ze goed doorstromen?

Ik geef les aan groep 8 en het bovenstaande is voor mij echt een belangrijke vraag. Hoe kan ik de leerlingen begeleiden, zodat zij goed kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs? In dit hoofdstuk wil ik er verder op in gaan. Ik begin met de leerlijnen die horen bij de woordenschat.

6.1 Leerlijnen

Hieronder de leerlijnen die horen bij de mondelinge taalvaardigheid, voor woordenschat in de bovenbouw. Ik laat de leerlijnen zien, omdat ik denk dat de leerlingen die hieraan kunnen voldoen makkelijker kunnen doorstromen!

Bovenbouw

- 4.11 Kinderen kunnen hun woordenschat zelfstandig verbreden en verdiepen.
- 4.12 Ze kunnen strategieën verwoorden voor het afleiden en onthouden van woordbetekenissen.
- 4.13 Ze kunnen woorden buiten de context definiëren.
- 4.14 Ze leggen zelf betekenisrelaties tussen woorden.
- 4.15 Ze passen figuurlijk taalgebruik toe (Expertisecentrum Nederlands, 2010).

Wat ze moeten beheersen aan het eind van de basisschool is volgens de Tussendoelen en leerlijnen Nederlands als volgt:

- Een ruime receptieve en productieve woordkennis verwerven
- Strategieën verwerven om te betekenis van woorden af te leiden uit de context.
- Strategieën verwerven om de betekenis van woorden te onthouden.
- Reflecteren op hun eigen woordenschatontwikkeling (SLO, 2008).

Zoals we hier zien verwoord Tule het nog net iets anders dan leerlijnen.nl. Omdat leerlijnen de meest recente informatie geeft wil ik mij hier op richten. Ik vind leerlijnen.nl ook duidelijker en concreter dan SLO. Nu we de mondelinge taalvaardigheid hebben belicht, wil ik ook de leerlijnen voor de leeswoordenschat toelichten.

Voor de leeswoordenschat gelden de volgende leerlijnen. Ik noem ze even omdat ik ook op dit gebied de leerlingen beter wil later doorstromen naar het voortgezet onderwijs. Begrijpend lezen vinden ze moeilijk.

Bovenbouw

- 7.6 Kinderen weten dat woorden onderschikkende en bovenschikkende betekenisrelaties kunnen hebben.
- 7.7 Ze weten dat woordparen betekenisrelaties kunnen hebben, zoals tegenstelling en synoniem.
- 7.8 Ze passen figuratief taalgebruik zelf toe.
- 7.9 Ze kunnen zelfstandig nieuwe woordbetekenissen afleiden en onthouden.
- 7.10 Ze weten hoe ze woorden kunnen opzoeken in naslagwerken (woordenboek, encyclopedie) (Expertisecentrum Nederlands, 2010).

Conclusie

Voor een leerkracht kunnen deze lijnen helpen als concrete richtlijnen en doelen tijdens het lesgeven. De leerkrachten kunnen niet alleen gebruik maken van de richtlijnen ook op andere terreinen kunnen zij de woordenschat vergroten.

6.2 Wat kan de leerkracht doen om het doorstromen te bevorderen.

Voordat ik antwoord geef op de vraag of de leerlingen deze leerlijnen al hebben behaald, ga ik kijken naar het belang van de leerkracht, en wat hij voor de klas zou kunnen betekenen.

Een leerkracht heeft een belangrijke taak en is verantwoordelijk voor alles wat in de klas gebeurt. De leerkracht bepaalt de kwaliteit van het onderwijs, de zorgen van de kinderen zijn aan haar/hem toevertrouwd maar dat niet alleen. De leerkracht zorgt er ook voor dat de leerlingen met een 'goede' woordenschat doorstromen naar de middelbare school.

Uit het (onderzoek van Emmelot, van Schooten en Timman, 2001) komt het volgende naar voren.

Onderzoek laat zien dat niet zozeer de methode, als wel de aanpak van de leerkrachten er in het onderwijs er toe doet: vooral het leerkrachtengedrag is bepalend voor de mate waarin kinderen vooruitgaan. Dat is natuurlijk een hele verantwoordelijkheid, maar ook iets waar je heel trots op mag zijn. Jij als leerkracht maakt het verschil uit.

En daar wil ik mij bij aansluiten, ik benoem zo een aantal werkvormen en strategieën waarmee ze kunnen doorstromen, maar laten wij de leerkracht niet vergeten.

In groep zes t/m acht kunnen wij als leerkrachten aan de volgende doelen werken om de leerlingen goed door te laten stromen naar het middelbaar onderwijs.

Er is een verschil tussen impliciet en expliciet leren. Expliciet leren houdt in dat de leerlingen nieuwe woorden leren. En als wij er impliciet mee bezig zijn, dan besteden wij er geen extra aandacht aan. Volgens taalpilots (Vernooy, 2011) kunnen wij er op de volgende manier aandacht aan besteden:

Impliciet/ indirect

- Rijke taalomgeving (veel taalgebruikssituaties).
- Kinderen laten stillezen. Minstens 10 minuten per dag. Afwisseling informatieve- en verhalende teksten.
- Ouders laten stimuleren dat hun kind thuis minstens 10 minuten per dag leest.

Expliciet/direct

- Bij alle lessen waar teksten aan de orde zijn door pre-teaching twee woorden behandelen.
- Inzet computerprogramma.
- Werken met een taalmethode die aandacht aan woordenschat besteedt.
- Het behandelen van de onbekende woorden bij het onderwijs in de kennisgebieden.
- Video's bekijken waar veel kennis van de wereld aan de orde is.
- Kinderen met een woordenboek of met internet onbekende woorden laten opzoeken.
- Leerlingen schrijven langere teksten, waarin de pas geleerde woorden aan de orde moeten komen.
- De woorden uit het moeilijke woordenschrift worden regelmatig herhaald.

Dit zijn eenvoudige handvatten die een leerkracht kan toepassen.

Ik licht nu een heel ander aspect toe dat leerlingen zou kunnen helpen om hun woordenschat te vergroten. Spelletjes met woorden verhogen het leren van een woord (Duke en Moses 2003).

Woordbingo, veel liedjes te luisteren, en grapjes te vertellen. Humor stimuleert kinderen om nieuwe woorden te herkennen en ze aan te bieden. Gedacht kan worden aan het vertellen van een mop, zij moeten de juiste woorden kiezen anders snappen een aantal leerlingen de mop of het raadsel niet.

Conclusie

Door de leerlijnen goed in beeld te hebben en als leerkracht weten welk doel je wilt behalen, is het mogelijk om de overgang tussen het voortgezet onderwijs en de basisschool kleiner te maken. Door handvatten te gebruiken, maak je het leren voor de leerlingen leuker, zo wordt er gebruikt gemaakt van verschillende werkvormen.

Hoe kan ik de leerlingen die achter blijven extra aandacht geven?

Kinderen die een kleinere woordenschat hebben dan de geschatte leeswoordenschat, kunnen tegen problemen aanlopen. Hoe je als leerkracht professioneel met de problemen om kan gaan, wil ik in dit hoofdstuk toelichten. Vaak redden deze kinderen zich wel op het schoolplein, maar in de klas wordt het moeilijker. Ik onderscheid twee soorten taalvaardigheden. Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid (DAT) is de taal die de kinderen gebruiken op het schoolplein of op het voetbalveld.

De Cognitieve Abstracte Taalvaardigheid (CAT) is de taalvaardigheid die de leerlingen op school gebruiken. Niet alleen in taalmethodes gaat het mis, maar ook met de zaakvakken zijn ze in het nadeel. Niet alleen tijdens het lezen van teksten, maar ook de instructietaal is voor deze kinderen te moeilijk (Huizenga, 2005).

7.1 Drie soorten hulp

Er zijn drie soorten hulp die in het onderwijs in te passen zijn. Preventieve hulp, instructieve hulp en Remediërende hulp. *Preventieve hulp is alle hulp die je biedt om mogelijke problemen bij kinderen te voorkomen. Instructieve hulp is de kinderen met een kleinere woordenschat krijgen extra instructie door andere semantiserings technieken te gebruiken of woorden uit te leggen die zij niet kennen. Remediërende hulp, Daaronder verstaan we alle maatregelen die we nemen om gebleken tekorten bij een leerling op te heffen* (Huizenga, 2005).

Conclusie

Drie soorten hulp om de problemen bij kinderen aan te pakken. Welke strategieën en werkvormen je hierbij kan gebruiken staat in de volgende paragraaf beschreven.

7.2 Acht strategieën om de achterstand te verkleinen.

De volgende strategieën kunnen wij gebruiken bij het vergroten van de woordenschat, en het verkleinen van de achterstand. Hieronder staan ze vermeld, later bespreek ik ze kort.

1. Beperk de leerstof
2. Besteed meer tijd aan consolidatie
3. Vergroot de leermotivatie
4. Bied korte, intensieve oefenmomenten
5. Besteed extra aandacht aan verschillende woordleerstrategieën.
6. Voldoende woorden aanbieden
7. Tempo en intonatie
8. Houd rekening met de zinsopbouw

Beperk de leerstof.

We kiezen alleen de frequente woorden uit, en de woorden die nuttig zijn om te leren. Dit doen wij om te voorkomen dat ze bij teveel woorden, te weinig woorden echt leren en zo wordt het leereffect nog kleiner (Huizenga, 2005). Ik vind dit een belangrijke strategie! Door juist te veel aan te bieden leren de leerlingen minder.

Besteed meer tijd aan consolidatie

Het oefenen van woorden is heel belangrijk. De snelle leerling zal na 7 keer het woord te hebben gehoord de woorden ook kennen. Voor de kinderen die de moeite hebben met het leren van nieuwe woorden zul je nog meer oefenmomenten moeten creëren (Huizenga, 2005).

Geen extra werkbladen of invuloefeningen, maar breng het op een leuke, enthousiaste en vooral op een manier die bij het kind past. De verschillende strategieën staan in hoofdstuk 4 en 5 beschreven.

Vergroot de leermotivatatie

Elke leerkracht weet dat hij de leerlingen positief moet benaderen. En dit is bij het leren van nieuwe woorden ook zeker het geval. Het moet een leuke, zinvolle activiteit zijn waar de leerlingen naar uit kijken.

Bied korte, intensieve oefenmomenten.

Voor kinderen met leerproblemen werken korte intensieve oefenmomenten beter dan minder intensief oefenen over een lange periode (Huizenga, 2005).

Gewoon even tussendoor oefenen en dit een aantal keren per week herhalen.

Besteed extra aandacht aan verschillende woordleerstrategieën.

Bij de woordleerstrategieën die al in dit verslag staan vermeld zou je de volgende vuistregels nog kunnen toepassen.

Zoek naar een ander woord in de tekst dat ongeveer hetzelfde betekent.

Kijk of in de tekst de betekenis van het woord wordt uitgelegd.

Kijk of in een langer woord een bekend woord zit.

Staat er een plaatje of tekening bij het woord (Huizenga, 2005)?

Houd rekening met de zinsopbouw

De zinnen moeten niet te lang zijn en niet te kort. Voor taalzwakke leerlingen zijn lange zinnen erg lastig. Zij hebben meer baat bij korte zinnen. Het niveau van de taaluitingen van een leerkracht moet net iets hoger liggen dan van de leerling (Druenen, 2011). Door op een iets hoger niveau de stof aan te bieden, halen de leerlingen vaak een hoger niveau.

Tempo en intonatie

Rustig praten en de woorden die extra belangrijk zijn nadrukkelijk herhalen geeft baat bij de taalzwakke leerlingen. Ook duidelijk articuleren en algemeen beschaafd Nederlands spreken is belangrijk voor de leerlingen (Druenen, 2011). Dialecten en streektaalen mogen thuis worden gesproken, maar niet voor de klas!

Voldoende woorden aanbieden

De leerlingen moeten aan het eind van groep 8 zo ongeveer 15.000 woorden kennen. Dit betekent dat er elk jaar 1000 woorden moeten worden aangeboden. Dit zijn ongeveer 25 woorden in de week. Het is te begrijpen dat dit voor taalzwakke leerlingen nog te weinig is en bij hen ligt de grens ook hoger (Druenen, 2011).

Conclusie

Er zijn zoveel verschillende manieren waarmee wij de leerlingen kunnen helpen. Het belangrijkste is wel dat er niet teveel tegelijk moet worden aangeboden, de leerlingen moeten plezier hebben in het leren.

Hoe kan ik kindgesprekken inzetten voor mijn onderzoek?

Elke dinsdagmiddag voer ik kindgesprekken met leerlingen uit mijn klas. Deze kindgesprekken gaan vooral over sociaal-emotionele problemen in de klas en thuis.

Tijdens mijn onderzoek en met als onderzoeksvraag hoe ik de woordenschat kan verbreden en uitbreiden van de kinderen uit groep 8, binnen de bestaande methode? Gebruik ik Cito als een betrouwbaar meetinstrument. Ik ben benieuwd of ik ook kindgesprekken kan inzetten als meetinstrument voor mijn onderzoek. In dit hoofdstuk hoop ik hier uitbreider op in te gaan.

8.1 Hoe ziet een kindgesprek eruit?

Allereerst is een kindgesprek een één op één gesprek tussen de leerkracht en de leerling. Een voorwaarde hiervoor is dat de kinderen zich veilig voelen bij de leerkracht. SLO 2012 beschrijft het zo dat kinderen niet het gevoel moeten krijgen dat ze in een toetssituatie zitten. Het gaat er dan in mijn situatie om dat ik een beeld van de kinderen krijg hoe zij tegen de woordenschat aankijken. Een belangrijke voorwaarde is dat ik de tijd voor de leerlingen neem. Hieronder nog meer voorwaarden.

- Kinderen moeten de ruimte krijgen om rustig na te kunnen denken en te kunnen vertellen. Het is van belang dat de leerkracht er dan ook echt de tijd voor neemt!
 - Als leerkracht kun je de kinderen aanmoedigen om te vertellen door te zeggen: Vertel eens. Hoe weet je dat? Wat denk je nu? Tijdens een kindgesprek is het stellen van open vragen nuttiger dan het stellen van gesloten vragen.
 - Ook moeten leerkrachten vermijden om waarom vragen te stellen. Waarom vragen kunnen bedreigend overkomen en de leerlingen kunnen hierdoor dichtklappen (Singelsma, 2012).
- Tule raadt ook nog aan om een video-opname van het gesprek te maken. Nu ik dit zo lees denk ik dat ik wel weet waarom zij dit aanraden. Tijdens het gesprek moet ik al mijn aandacht voor de leerling hebben en moet ik niet bezig zijn met het opschrijven van gegevens. Als ik een video-opname maak, kan ik het gesprek thuis rustig terug kijken en hieruit enkele gegevens halen en conclusies trekken.

Conclusie

Zelf ben ik heel erg benieuwd hoe de leerlingen tegen het uitbreiden van de woordenschat aankijken. Als leerkracht vind ik het heel erg interessant om er aan te werken, maar ik vind wel dat de kinderen ook een mening hebben. Welke vragen je als leerkracht het beste kan stellen en hoe ik kan doorvragen, hoop ik in de volgende paragraaf te beantwoorden.

8.2 Welke vragen stel je als leerkracht?

SLO behandelt een kindgesprek over lezen, maar als ik het toepas op mijn eigen onderwerp dan kan ik de volgende vragen stellen.

Algemeen:

- We hebben het in de klas voortdurend over woorden en de woordenschat vergroten. Waar denk jij aan als jij het begrip woordenschat hoort?
- Begrijp jij altijd alle woorden die je leest?
- Wat doe jij als je woorden leest die je niet begrijpt?

Specifiek gerelateerd aan mijn lessen:

- Hoe vind jij dat er in de klas wordt omgegaan met het uitbreiden van de woorden?
- Wat leer jij van de lessen?
- Vind jij een grote woordenschat belangrijk, of anders gezegd, vind jij het belangrijk dat jij veel woorden kent?

Als een leerling antwoord gaat geven dan kunnen vervolgvragen zijn:

- Hoe weet je dat?
- Waaraan kun je dat zien?
- Wat betekent dat? (Singelsma, 2012).

Met de vraag: 'hoe weet je dat?' krijgen de leerlingen gelegenheid om hun antwoord te onderbouwen met argumenten. 'Waaraan kun je dat zien' is een vervolgvraag die op de vraag: 'hoe weet je dat?' kunt stellen. Door de juiste vragen aan de leerlingen te stellen, vertellen de leerlingen meer en kom je als leerkracht meer te weten. En meer informatie vind ik belangrijk voor mijn onderzoek.

De vraag: 'Wat betekent dat?' richt zich meer op de technische kant van mijn onderzoek. Het is belangrijk dat ik ook verschillende teksten en woorden klaar heb liggen, zodat de leerlingen geprikkeld worden met de woordenschat. De vraag: 'Wat betekent dat?' geeft kinderen de ruimte om te verwoorden hoe zij tegen de woordenschat aankijken. Zij mogen hier hun mening geven. Wat betekent dat? Kan een leerkracht ook inzetten om door te vragen op een antwoord dat de leerling geeft.

Wanneer en waarvoor zou ik als leerkracht kunnen vragen om er achter te komen of de leerlingen het doel van de woordenschat wel begrijpen. Ik denk dat als leerlingen het doel missen, zij dan ook ongemotiveerder zijn.

Conclusie

Het stellen van de juiste vragen is van belang bij het voeren van een kindgesprek. Door de juiste vragen te stellen kom je als leerkracht meer informatie te weten. Ik wil de bovenstaande vragen toepassen tijdens het voeren van een kindgesprek. Welke leerlingen in aanmerking komen voor een kindgesprek wil ik hieronder beantwoorden.

8.3 Welke leerlingen komen in aanmerking voor een kindgesprek?

Deze bovenstaande vraag heb ik besproken met mijn begeleider en samen zijn wij tot de conclusie gekomen dat ik het beste de kinderen met een D-E Cito score kan nemen voor een kindgesprek. Ik heb voor de leerlingen met een lage score gekozen omdat ik mij in hoofdstuk 6 richt op strategieën en werkvormen waarmee zij goed kunnen doorstromen. Juist deze kinderen hebben een extra stimulans nodig, een extra luisterend oor nodig om met de juiste strategieën en werkvormen goed te kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs. In hoofdstuk 7 gaat het er over hoe ik als leerkracht leerlingen die achter blijven extra aandacht kan geven. Ik wil graag dat deze leerlingen ook zo ver komen dat zij bij de volgende meting ook een A of een B score kunnen halen. Diegene die nu al een A of B score halen hebben dit gesprek naar mijns inziens minder nodig want zij beheersen de strategie al voldoende tot goed. Voor hen is het meer vanzelfsprekend dat zij de meeste woorden al begrijpen en kunnen toepassen. Ik ben nu meer benieuwd wat deze leerlingen zo moeilijk vinden aan het woordenschatonderwijs. En door een gesprek met deze leerlingen te voeren kan ik hen gerichter en specifieke hulp bieden op de gebieden die zij moeilijk vinden. De antwoorden die zij geven zijn lerend voor mijn onderzoek.

Wanneer ik geen leerlingen heb met een D-E score, wil ik mij richten op leerlingen met een C score. Aangezien Cito sinds enkele jaren ook de I t/m V score gebruikt wil ik deze score ook meenemen in mijn onderzoek. De leerlingen met een IV en V score wil ik dan gebruiken voor mijn onderzoek.

Conclusie

Ik kies voor deze leerlingen, omdat ik denk dat dit lerend is voor mijn onderzoek. Kinderen die een A scoren tijdens de nulmeting, beheersen de strategie al voldoende tot goed. Voor hen is het vanzelfsprekend dat zij de meeste woorden begrijpen en kunnen toepassen. Maar juist die leerlingen die niet zo goed mee kunnen komen, wil ik ook de aandacht geven die ze nodig hebben. Met welke bedoeling ik kindgesprekken voer staat in de volgende paragraaf beschreven.

8.4 Met welke bedoeling voer ik dit kindgesprek?

Er zijn een aantal 'doelen' die ik wil bereiken tijdens het voeren van een kindgesprek. Of anders gezegd ik heb een bedoeling met deze kindgesprekken. Ik voer deze kindgesprekken niet zomaar, ik wil het inzetten voor mijn onderzoek over het uitbreiden van de woordenschat.

Waar ik graag met de leerlingen over wil praten en wat de leerlingen moeten kunnen verwoorden is dit. Leerlingen kunnen:

- verwoorden wat zij onder de woordenschat verstaan en welke kenmerken de woordenschat heeft.
- verschillende functies van de woordenschat benoemen en toepassen op hun eigen woordenschat.
- verwoorden wat zij van de lessen woordenschat vinden en wat zij er al van hebben geleerd.

Door met deze bedoeling een kindgesprek te voeren, hoop ik meer te weten te komen over hoe de leerlingen tegen de woordenschat aankijken. Ik vind het ook belangrijk dat ik als leerkracht weet wat de kinderen onder het begrip woordenschat verstaan, zodat ik kan inspelen op de niveaus en de denkwijze van de leerlingen. Ik kan meer aansluiten bij hun belevingswereld.

Conclusie

Ik denk dat ik de kindgesprekken in kan zetten als een gedeelte van mijn onderzoek. Ik vind het belangrijk dat ik de mening van de kinderen weet zodat ik mijn lessen erop kan aanpassen. Als leerkracht ben ik zelf heel enthousiast over het uitbreiden van de woordenschat, hoe de leerlingen er over denken weet ik niet precies. Ook loop ik er als leerkracht tegenaan dat de woordenschat van de leerlingen te klein is. Tijdens de begrijpend lezen toetsen scores zijn ook niet hoog. Of de leerlingen hier zelf ook last van hebben weet ik niet. Ik heb ook als student gemerkt dat de overstap van de basisschool naar het voortgezet onderwijs groot is. Met een uitgebreide woordenschat hoop ik dit te kunnen voorkomen. Met deze gegevens in mijn achterhoofd hoop ik de kindgesprekken te voeren. Hoe ik dit het beste aan kan pakken staat hierboven beschreven. Een format van een kindgesprek staat in de bijlage.

Onderzoeksopzet

Voorafgaand aan mijn onderzoek heb ik mij verdiept in de literatuur over het aanbieden van de woordenschat in de klas. Ik heb mij er ook in verdiept hoe de leerlingen uit groep acht, op het gebied van de woordenschat, het beste kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs.

Vanuit de theorie heb ik mijn onderzoeksopzet geschreven. Als interventie voor mijn afstudeeronderzoek ben ik begonnen met een woordenschattoets van Cito af te nemen. Vooraf aan mijn onderzoek heb ik nog niets aan het uitbreiden van de woordenschat gedaan. Tijdens de dagelijkse lessen taal en de zaakvakken heb ik er wel aandacht aan besteed maar niet zo specifiek zoals het in de literatuur staat beschreven. Na het afnemen van de Cito toets heb ik de streefniveaus bekeken waarmee de kinderen goed kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs. De streefniveaus zijn:

De leerling:

- *Kan redelijk vloeiend en helder ervaringen, gebeurtenissen, meningen, verwachtingen, gevoelens onder woorden brengen over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard.*
- *Beschikt over voldoende woorden om zich te kunnen uiten. Het kan soms nog nodig zijn een omschrijving te geven van een onbekend woord.* (Expertisecentrum Nederlands, 2010)

Aan de hand van deze streefniveaus heb ik mijn onderzoeksopzet geschreven. Voor het vloeiend en helder gebeurtenissen onder woorden te kunnen brengen, heb ik ervoor gekozen om een nieuwsbord in de klas op te hangen. De uitleg van het nieuwsbord staat in hoofdstuk vier beschreven.

Per week laat ik een aantal woorden aan bod komen die in een context zijn geplaatst. De context kan een verhaal uit een taalboek, een EHBO-boek of een nieuwsartikel zijn. Deze woorden heb ik aangeboden aan de hand van het viertaktmodel. Het viertaktmodel houdt in dat een leerkracht eerst gaat voorbereiden, de leerlingen maken kennis met het woord. Daarna gaat de leerkracht semantiseren. Semantiseren aan de hand van de drie uitjes. Uitleggen, uitbeelden en uitbreiden. Consolideren is de derde stap die de leerkracht doet. Consolideren wil zeggen dat de leerlingen het nieuw geleerde woord eigen gaan maken. Ze kunnen het bijvoorbeeld opschrijven in een klassenwoordenboek of de leerlingen kunnen het zelf gaan uitbeelden. De laatste stap is controleren, als leerkracht controleer je of de leerlingen het woord ook echt kennen en kunnen toepassen. Het nieuw aangeleerde woord moet productief zijn. De leerlingen moeten het niet alleen kennen, maar ook kunnen toepassen. Met deze oefening heb ik de woordenschat van de kinderen uitgebreid.

Als extra oefenmateriaal heb ik nog informatieve computerspelletjes opgezocht waar de leerlingen nog extra oefenen met de woorden.

Het soort onderzoek waarvoor ik kies is een kwantitatief experiment onderzoek. Het is een kwantitatief onderzoek omdat ik meer dan 30 proefpersonen heb. Ik ga geen steekproef nemen van de hele populatie, maar betrek alle leerlingen bij mijn onderzoek. Omdat ik 33 leerlingen in de klas heb moet ik spreken van een kwantitatief onderzoek. Maar naast het kwantitatief onderzoek wil ik ook een aantal leerlingen selecteren voor een kindgesprek. Ik wil met hen gaan praten over hun ervaringen met het uitbreiden van de woordenschat. Deze verslagen wil ik meenemen in het schrijven van een conclusie. En de reacties van de leerlingen zijn voor mij belangrijk zodat ik meer hulp op niveau kan aanbieden.

De ervaringen van de kinderen is voor mij een belangrijke graadmeter. Want zelf zie ik de resultaten, maar de leerlingen kunnen zelf ook verwoorden hoe zij het vonden.

9.1 Procedure

Om mijn onderzoek zo valide mogelijk te houden wil ik starten met een Cito toets woordenschat. Met de Cito woordenschattoets meet ik wat ik wil weten. Ik wil namelijk weten hoe de kinderen scoren tijdens de nulmeting, en hoe de kinderen scoren tijdens de eindmeting. Deze toetsen kunnen

in elke groep 8 worden afgenomen, maar de uitkomsten kunnen verschillend zijn, omdat de niveaus van de kinderen verschillen. Of de eindmeting ook hetzelfde is, dat hangt af van de inzet van de leerkracht en de niveaus van de kinderen. Om een eerlijk beeld van de kinderen te krijgen start ik met een nulmeting. Voor de nulmeting heb ik nog geen extra maatregelen of handvatten toegepast om de woordenschat te vergroten. Ik ga na de Citotoets starten met een klassenwoordenboek. Elke keer als de leerlingen een nieuw woord horen en leren dan wordt deze opgeschreven in het woordenboek met de betekenis erachter. De leerlingen mogen dit zelf beschrijven. Ik start met een nieuwsbord en dit bord wordt steeds vernieuwd en de krantenartikelen, foto's, uitspraken worden besproken. Elke week staat er een woord centraal en dat wordt in een woordweb of woordparachute uitgewerkt. Op de twee laptops die we in de klas hebben laat ik de leerlingen informatieve spellen spelen. De resultaten worden genoteerd en de percentages worden verwerkt in een cirkeldiagram. Maar ook besteed ik tijdens elke taalles bewust meer aandacht aan de woordenschat. De woorden worden uitgelegd aan de hand van het viertaktmodel en de drie uitjes. Ik wil de leerlingen ook leren om zelf achter de betekenis van een woord te komen, want dit zullen zij volgend jaar zeker moeten kunnen toepassen. Voor een uitgebreider schema, waarin het bovenstaande allemaal is opgenomen, verwijs ik u naar de bijlage.

Verder voer ik na de nulmeting kindgesprekken met de leerlingen met een D-E score. Ik wil de reacties, de ervaringen van de leerlingen toepassen in mijn onderzoeksplan.

9.2 Het meten van de woordenschat.

Het meten van de woordenschat wordt hieronder beantwoord.

9.2.1 Het selecteren van woorden.

Het is van belang dat woorden die binnen het woordenschatonderwijs worden aangeboden, zorgvuldig worden geselecteerd. Het belangrijkste is natuurlijk woorden te kiezen die de leerlingen nog niet kennen (Leeuw Van der, e.a., 2009).

Mijn doel sluit hier ook volledig bij aan omdat ik wil dat de leerlingen beter doorstromen naar het voortgezet onderwijs. En zij stromen beter door als zij meer bagage in hun rugzak hebben.

Expertise centrum Nederlands legt uit hoe je het beste woorden kan selecteren en wat de bijbehorende criteria zijn:

- **Woordfrequentie:**
Woordfrequentie wil zeggen hoe vaak een woord voorkomt in de gesproken en de geschreven taal. Het is belangrijk dat de kinderen deze woorden kennen. Er zijn woordfrequentielijsten die de leerkracht kunnen helpen welke woorden de leerlingen moeten kennen.
- **Nut:**
Hoe nuttig is het voor de leerlingen? Dit is de vraag die je als leerkracht kan stellen. Het nut van de woorden valt een beetje samen met de woordfrequentie. Het verschil is dat de woordfrequentie feitelijke lijsten zijn, en de vraag of woorden nuttig zijn om aan te leren is een eigen keuze van de leerkracht.
- **Context.**
De context van een woord is ook van belang. Als de betekenis van een woord in de tekst er omheen wordt weergegeven dan moet men dit zeker gebruiken en toelichten. Ook moet de leerkracht een woord niet alleen aanbieden, het is beter om het woord in clusters aan te bieden.

9.2.2 De samenhang met de andere domeinen.

Ik wil tijdens mijn onderzoek stil staan bij 2 domeinen van woordenschat. Woordenschat en begrijpend lezen, en woordenschat en mondelinge taalvaardigheid.

Ik wil deze samenhangen kort toelichten.

- Woordenschat en begrijpend lezen. (Leeuw Van der, e.a., 2009)
Er is een grote samenhang tussen woordenschat en begrijpend lezen. Een leerling moet 90% van de woorden begrijpen die hij leest, dan begrijpt hij de tekst pas goed. Leerlingen met een grote woordenschat presteren beter in begrijpend lezen.
Leerlingen kunnen hun woordenschat vergroten door juist te gaan lezen en een leeromgeving en thuissituatie waar veel woorden worden gebruikt, stimuleert de leerlingen om de woorden ook te gaan gebruiken.
- Woordenschat en mondelinge taalvaardigheid.
Woorden zijn de bouwstenen van een taal. Een taalgebruiker met een beperkte hoeveelheid bouwstenen heeft beperkte uitdrukingsmogelijkheden. (Leeuw Van der, e.a., 2009)
Ik vind dit een mooie zin en het sluit ook aan bij mijn doelgroep. Regelmatig merk ik in de klas dat leerlingen toch moeilijk kunnen verwoorden wat zij nu bedoelen. Dan kennen zij het woord wel maar er een omschrijving van geven vinden zij lastiger.
Wanneer de leerlingen hun woordenschat uitbreiden dan is dit meteen een sleutel tot succes!

9.2.3 Toetsen

Aan de hand van eigen inzicht en de woordfrequentielijsten kan ik woorden selecteren die in aanmerking kunnen komen voor een toets. Op deze manier zou ik kunnen toetsen. Ook heeft Cito een woordenschattoets die ik kan afnemen voor en na mijn onderzoek.

Een toets is alleen zinvol als het betrouwbaar en valide is en als het ook daadwerkelijk aansluit op dat geen wat je wilt onderzoeken. Vandaar onderstaande regel.

Het is belangrijk de toetsvorm af te stemmen op de leerdoelen (Leeuw Van der, e.a., 2009).

En aangezien mijn doelen zijn dat de leerlingen beter kunnen doorstromen naar het voorgezet onderwijs en dat zij mondeling taalvaardiger worden stem ik hier mijn toetsvorm op af.

De leerlingen stromen beter door als zij meer woorden kennen.

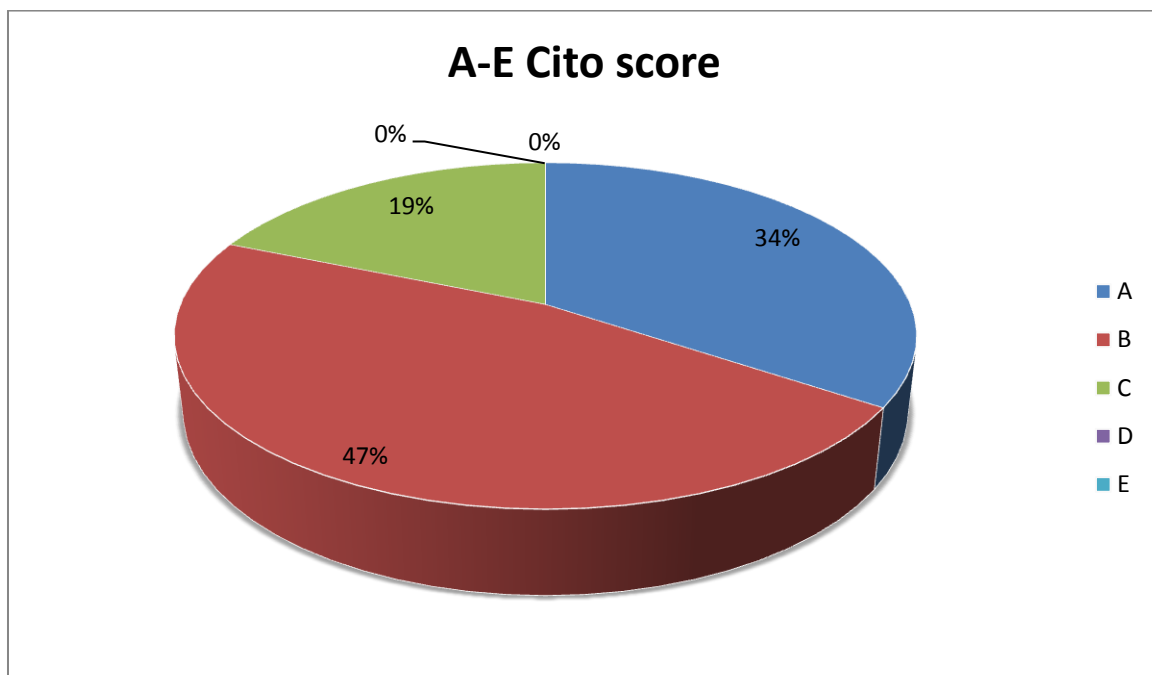
De mondelinge taalvaardigheid toetsen zijn lastig, maar het zou wel kunnen als wij kijken naar de verschillende productieve woorden die de leerlingen gebruiken.

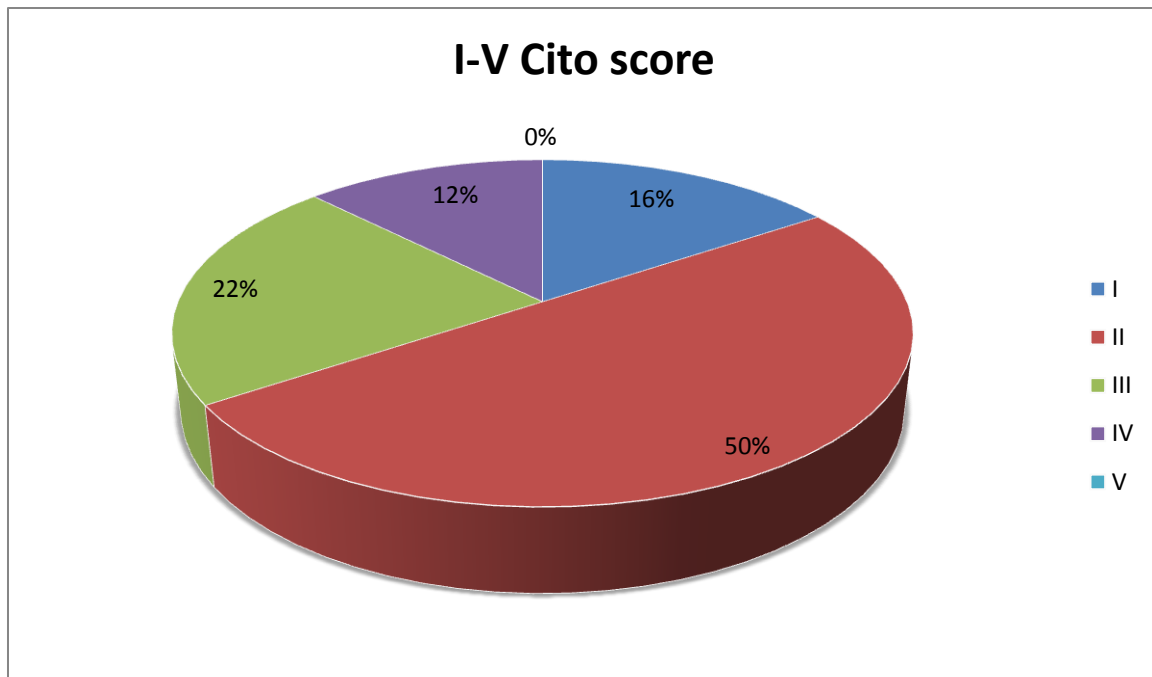
Om te kijken of de leerlingen aan het eind van het schooljaar vooruit zijn gegaan is wel te toetsen door dezelfde soort toets af te nemen als aan het begin.

Onderzoeksresultaten

Nulmeting

De eerste toets van Cito is helemaal niet slecht gemaakt. Best nog wel een redelijke score met geen enkele D of E score. Maar persoonlijk vind ik dat ik nog teveel C scores zie. Het liefst zie ik alleen maar A en B scores en geen C, D of E. Ik werk behoorlijk opbrengstgericht en zoals u in hoofdstuk 1 heeft kunnen lezen betekent dat: *het bewust, systematisch, en cyclisch werken aan het verhogen van de opbrengsten: leerresultaten, sociaal-emotionele resultaten en tevredenheid van leerlingen, ouders en vervolgonderwijs*. (Kappen en Vernooy, 2012/2013). De drie groepen die vaak worden toegepast bij opbrengst- en handelingsgericht werken, gebruik ik niet. Ik deel mijn kinderen niet in deze groepen in, omdat de klas hiervoor te groot is. Ik kan ten eerste geen instructietafel kwijt en ik zet de sterkere leerlingen vaak in om uit te leggen aan de zwakkere leerlingen. Wel heb ik voor mijzelf helder welke leerlingen de zwakkere leerlingen zijn. In de computer heb ik wel handelingsplannen staan. Ik wil bewust, systematisch en cyclisch werken aan het uitbreiden van de woordenschat aan de hand van de bestaande methode. Mijn doel is om op een opbrengst gerichte manier de woordenschat van de kinderen vergroten zodat zij beter door kunnen stromen naar het voortgezet onderwijs. Zoals opbrengstgericht werken het ook beschrijft is het belangrijk dat ik rekening houd met de sociale- emotionele welbevinden van de kinderen. Het verhogen van de resultaten mag niet ten koste gaan van het welbevinden van het kind. Want uit mijn werkervaring kan ik dan zeggen dat er dan juist geen betere resultaten worden behaald. Voorbeeld: Aan het begin van het schooljaar kreeg ik geen enkel grip op een leerling. Zijn resultaten werden er niet beter op. Nu hebben wij een goede band, en zijn resultaten zijn er beter op geworden.

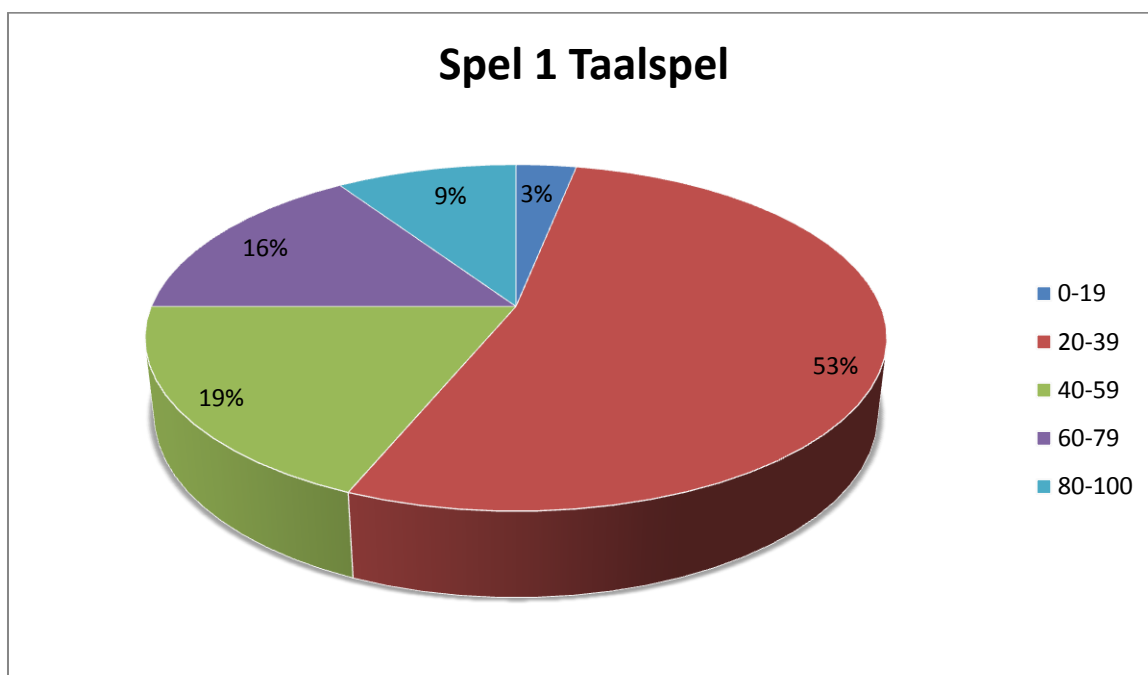

Score van vier informatieve spellen.

De vier informatieve spellen zijn een: taalspel, kruiswoordraadsel, leestrainer 1 en leestrainer 2. Deze vier spellen heb ik ter ondersteuning van mijn lessen ingezet. Een klas vol woorden betekent voor mij, heel veel met woorden bezig zijn en dat de woorden ook telkens weer terugkeren. Zo ook tijdens de computerspellen. ICT gebruik wordt steeds meer toegepast tijdens het lesgeven en vandaar ook tijdens mijn woordenschat lessen. Het zijn vier informatieve spellen. Wat mij opvalt is dat de leerlingen enthousiast waren en voor de beste score gingen. Zij wilden voor elkaar niet onder doen. Boven elk spel staat de uitleg over de score die de leerlingen hebben behaald en onder de cirkeldiagram staat de uitleg van het spel.

Taalspel

Onderstaand grafiek is een taalspel. De uitleg staat onder de grafiek beschreven. Met dit taalspel haalt 53% van de leerlingen, dat zijn 17 leerlingen, 20 tot 39 woorden uit een woord. Wat mij opvalt is dat er weinig overeenkomsten zijn met de nulmeting. De kinderen die hier in het midden zitten scoren soms een A tijdens de nulmeting maar ook een C. 3 procent van de leerlingen, dat is een leerling haalt niet meer dan 19 woorden uit een woord. Dit meisje scoort tijdens de nulmeting een B score. De leerlingen die een C hebben gescoord tijdens de nulmeting zitten hier bij de 53% of bij 16% van alle leerlingen. Het valt mij op dat er met dit spel weinig overeenkomsten zijn. Het positieve hieraan vind ik dat juist de leerlingen die het tijdens de les best moeilijk vinden hier redelijke tot goede scores halen. Wat ik hier verder nog uit op kan maken is dat verschillende werkvormen van belang zijn en het een positief effect op de leerlingen heeft.

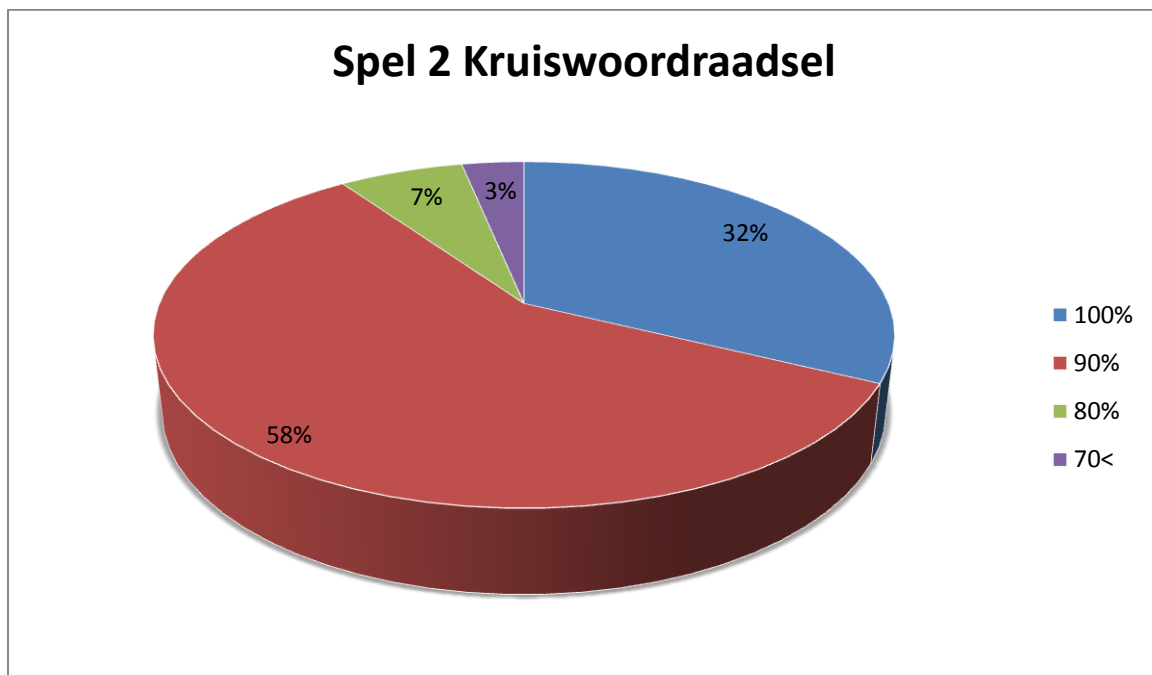
Uitleg van het taalspel

De leerlingen konden een thema uitkiezen en zij kozen bijvoorbeeld het thema beroepen. Dan kwam er het woord verpleegster te staan en moesten de kinderen in 1 minuut tijd zoveel mogelijk woorden uit het woord verpleegster halen. De leerlingen hebben hun scores genoteerd. Ik heb deze oefening gedaan als extra oefenmateriaal. De meesten leerlingen konden tussen de 20 en de 39 woorden uit een woord halen. De leerlingen leren hier niet echt nieuwe woorden maar hun mentaal lexicon, zie hoofdstuk 1, werd wel weer geprikkeld door zoveel mogelijk woorden te

beschrijven in een bepaalde tijd. De kinderen zijn bezig met de woorden en dat was ook een doel van mij. Naast het lesgeven volgens het viertaktmodel ook even op een ontspannende manier met woorden bezig zijn.

Kruiswoordraadsel

Tijdens het maken van de kruiswoordraadsel waren de kinderen erg leergierig ingesteld. Zij wilden perse alle woorden invullen zodat zij de 100% haalden. 10 leerlingen hebben ook 100% gehaald dat is 32% van alle leerlingen. Toch scoorden deze kinderen met de nulmeting lang niet allemaal een A score. De leerlingen die een lage score hadden tijdens de nulmeting hebben hier een score van 90%. Zij horen hier dus bij het gemiddelde van de klas want 58% heeft deze score. De woorden die in de kruiswoordraadsel aan de orde kwamen waren wel woorden die de leerlingen al kennen. Zij hebben hun mentaal lexicon hiervoor moeten gebruiken. Ook waren de zinnen een hulp om het juiste woord in te vullen. Als je het verkeerde woord koos dan liep de zin niet meer. Als ik dit spel vergelijk met de nulmeting dan kan ik niet verklaren waarom sommige daar een C score haalden want hier zitten zij weer bij het gemiddelde van de klas. In hoofdstuk vier staat beschreven dat de computer kan ingezet worden als een praktische werkvorm. En ook al zijn er geen overeenkomsten met de nulmeting dit is wel een andere werkvorm, waarin het werken met woorden wordt bevorderd.

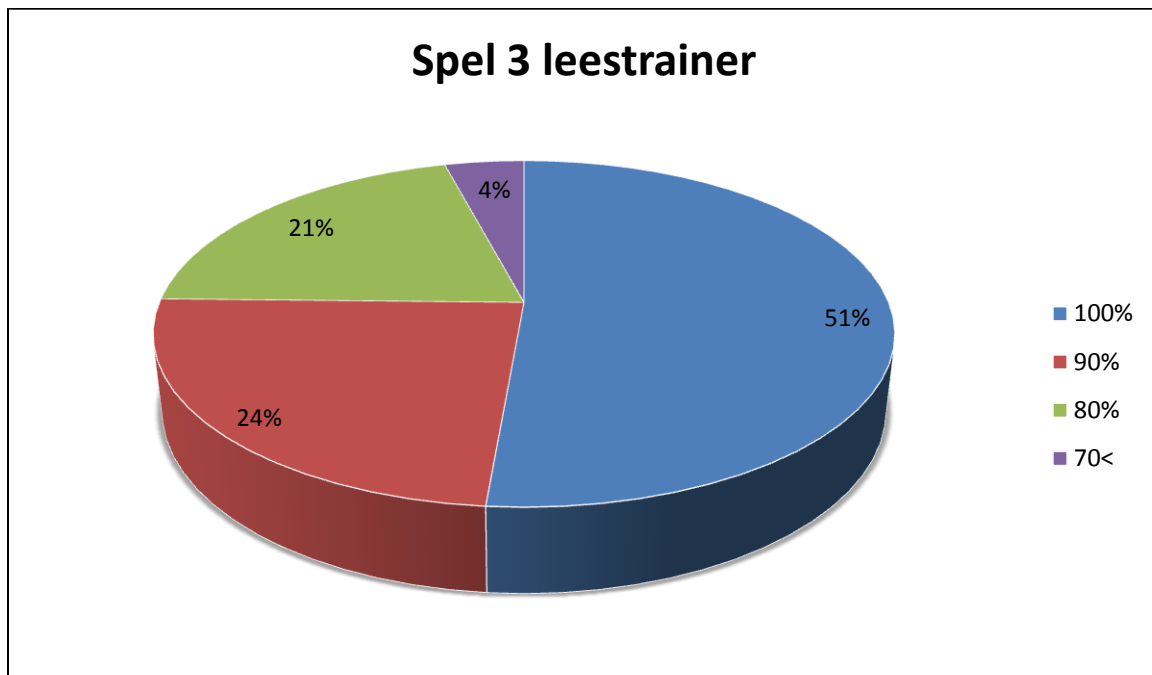

Spel 2 kruiswoordraadsel.

De leerlingen mochten een kruiswoordraadsel op de computer gaan maken. Ook een spel als ondersteuning bij mijn woordenschat lessen. De leerlingen moesten van een omschrijving een woord invullen. De meeste woorden waren bekend maar zij moesten wel de logica uit de zin kunnen opmaken. De woorden sloten jammer genoeg niet aan bij de methodelessen. Wel waren de kinderen op een ontspannende manier met woorden bezig en moesten zij ook bij dit spel hun mentaal lexicon gebruiken en kunnen toepassen.

Leestrainer 1

Leestrainer is een spel wat veel wordt ingezet bij het oefenen voor de Cito woordenschattoetsen. Wat mij opvalt is dat drie van de vier kinderen die tijdens de nulmeting een C score hebben, halen hier 100%. Hier kennen zij alle woorden. De ene leerling die ook een C score heeft, scoort hier lager dan 70%. Hij komt dus wel overeen met de nulmeting. Deze woorden staan niet geplaatst in een logische context en dat vind hij blijkbaar moeilijk. Bij het kruiswoordraadsel waren er de zinnen die hielpen om het juiste woord in te vullen. Hier gaat het echt om de betekenis van het woord, wel zijn er nog meerkeuze vragen. Het kan ook zijn dat hij juist door de meerkeuze vragen in de war raakt. Hier scoort meer dan de helft 100%. Tijdens mijn nulmeting scoorden 34% een A en 47% van alle leerlingen een B. Deze woorden kennen zij meer dan de Cito toetsen. Mijn lessen kunnen er ook mee te maken hebben dat zij sommige woorden op hebben geslagen. Enkele woorden die ik in de les heb behandeld kwamen hier terug. Deze spellen zijn pas ingezet nadat ik mijn nulmeting al had gedaan.

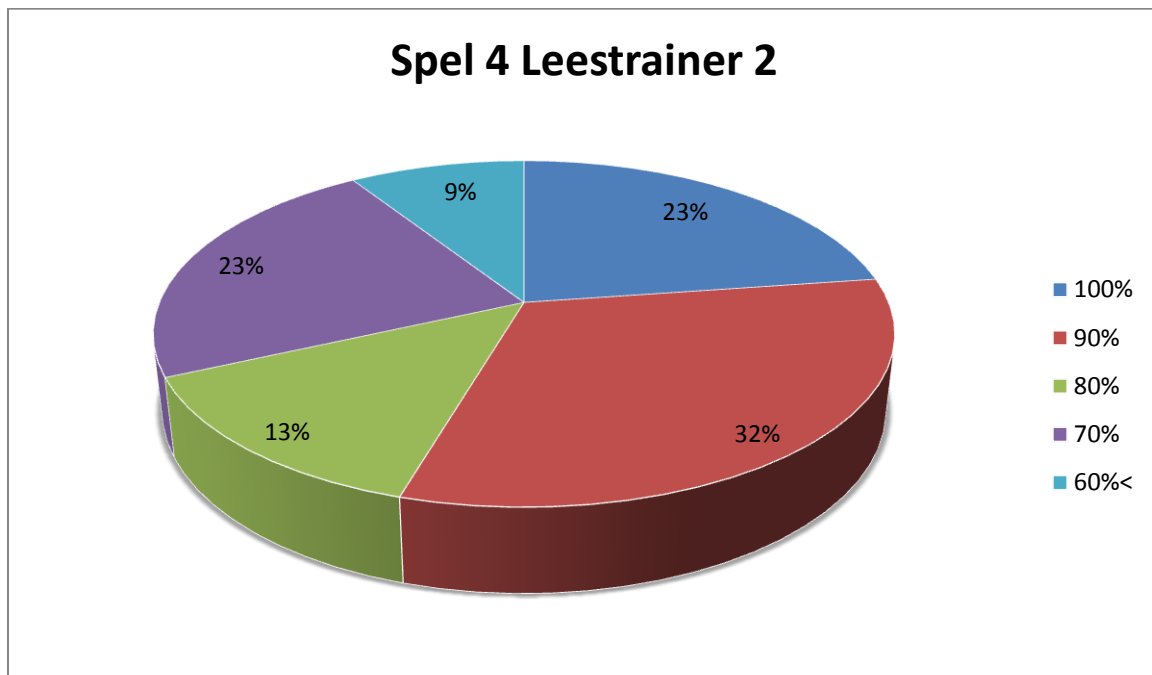

Spel 3 leestrainer

Leestrainer kan als extra oefenmateriaal worden ingezet bij de Cito woordenschattoetsen. De leerlingen krijgen een woord te zien en daaronder 4 antwoorden. Zij moeten de betekenis van het woord aanklikken. Een ander voorbeeld is dit: Restaureren betekend: 1 uit eten gaan, 2 herstellen. Hierbij moesten de leerling aankruisen of alleen zin 1 goed was, of ook zin 2, of beide. Het werd op verschillende manieren getoetst. Niveau 1 van leestrainer hebben de meeste leerlingen redelijk gemaakt.

Leestrainer 2

Wat mij opvalt is dat bij leestrainer 1 ruim de helft van alle leerlingen 100% haalt. In dit spel haalt nog maar 23% van alle leerlingen 100%. Ook de leerlingen die een score hebben van 70% is hier 32% van alle leerlingen en bij leestrainer 1 was dit 4%. Een behoorlijk verschil. Ik kan hieruit concluderen dat deze woorden moeilijker waren. Deze woorden werden op dezelfde manier aangeboden als bij leestrainer 1, maar zij kenden hiervan toch minder woorden. Voor mijn les betekent dit dat ik de woordenschat van de kinderen nog verder moet uitbreiden want zo kennen zij nog te weinig woorden. Ik kan deze leestrainers niet helemaal vergelijken met de Citotoetsen want hier kunnen zij de fouten nog verbeteren en dan krijgen zij na een keer verbeteren nog 5% i.p.v. 10% voor een antwoord. In de toets kunnen zij nadat zij het hebben ingeleverd het niet meer verbeteren. Twee leerlingen met een C score scoren hier nog redelijk goed, de andere twee zitten hier echt bij de 32% die lager scoorde dan 70%.

Spel 4 leestrainer 2.

Hetzelfde spel als bij spel 3 alleen dan iets moeilijker. Aan de score is ook te zien dat de leerlingen het spel moeilijker vonden. Toch valt mij de score nog niet tegen. Het grootste gedeelte van de klas haalt nog 90%. Dat betekent één of anderhalve fout. Ik heb gemerkt bij de vier informatieve spellen dat de leerlingen enthousiast waren en doordat ze een score te zien kregen zij aangemoedigd werden om het nog een keer te gaan spelen.

Eigen woordenboek.

In het blad Jeugd in School en Wereld (JSW) is een artikel gepubliceerd over woordenschat. Dit blad is een vakblad voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs en opleiding.

Tjalling Brouwer heeft dit artikel geschreven. Hij gaf, na eerst een stukje literatuur te hebben beschreven, ook twee verwerkingsvormen voor het uitbreiden van woordenschat in de klas.

En een daarvan was mijn eigen woordenboek.

Nu heb ik in de klas een klassenwoordenboek, en hier worden de nieuwe woorden die wij als klas leren in opgeschreven. Maar om ook eens te kijken hoe de leerlingen zelfstandig met een nieuw aangeleerd woord omgaan heb ik het kopieerblad gekopieerd en een les hieraan gewijd.

Ik heb de leerlingen een nieuwsbericht laten horen en zien en het woord wat zij niet begrepen of moeilijk vonden mochten zij op dit blad opschrijven.

De doelen die hier bij horen zijn:

- Kinderen leren zelf inschatten hoe goed ze een woord al kennen en gaan, als het nodig is, zelf actief opzoek naar de betekenis.
- Kinderen leren de betekenis van het woord beter doordat ze de betekenis niet alleen in taal, maar ook middels een tekening, een schema, of een plaatje kunnen laten zien.
- Kinderen kunnen de woorden herlezen, waardoor de doelwoorden geconsolideerd worden.
- Kinderen koppelen het woord aan de 'vindplaats': thema, vak, boek, krant, gesprek. Dit helpt om het woord steviger te verankeren.
- De leerkracht kan gemakkelijker differentiëren en inspelen op de persoonlijke woordenschat van de kinderen. (Brouwer, 2013)

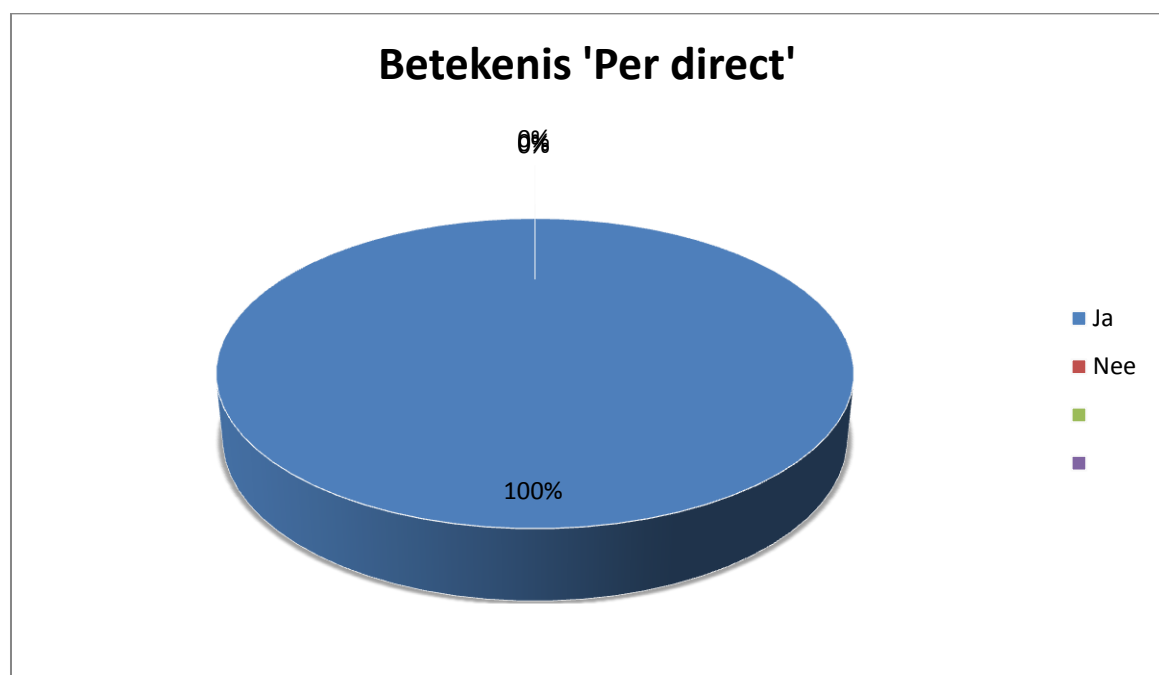
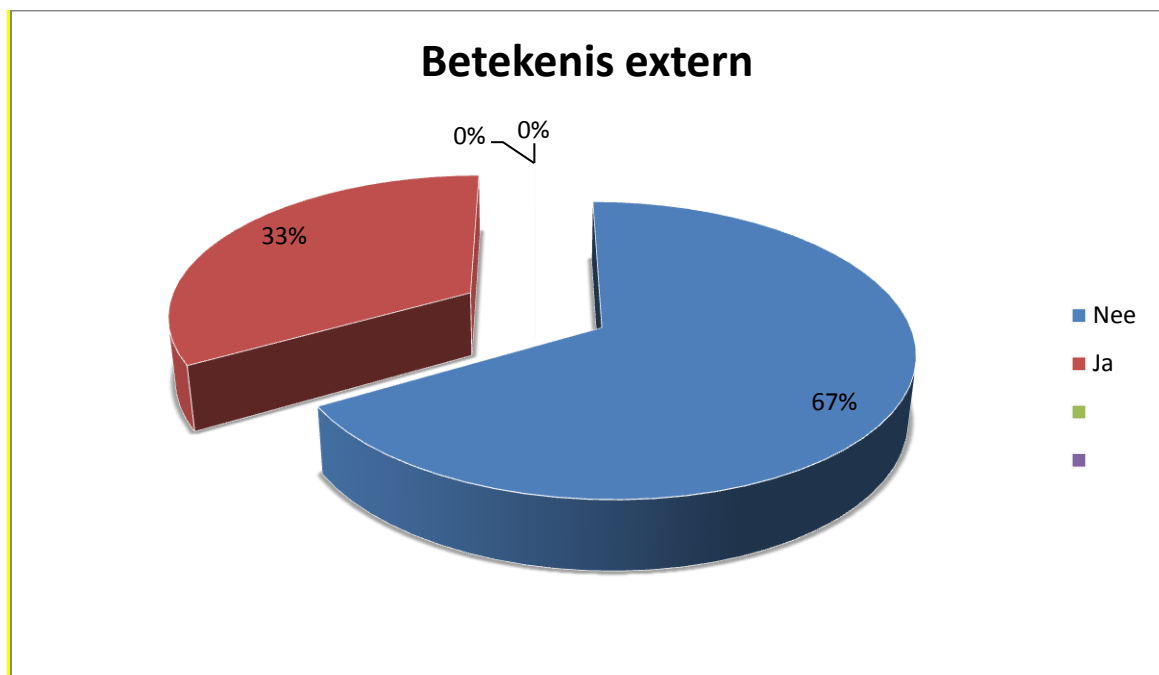
De leerlingen hebben in stilte gewerkt. Maar toch zijn er een aantal dezelfde woorden uitgekomen.

Van de woorden die de leerlingen hebben opgeschreven heb ik hieronder de uitkomsten in een cirkeldiagram verwerkt. Hierin staat welke kinderen de woorden wel begrepen uit het nieuwsbericht en welke kinderen de woorden niet begrepen. De leerlingen die de woorden niet begrepen, hebben het op een andere manier opgezocht. Een andere manier kan bijvoorbeeld zijn het gebruiken van een woordenboek.

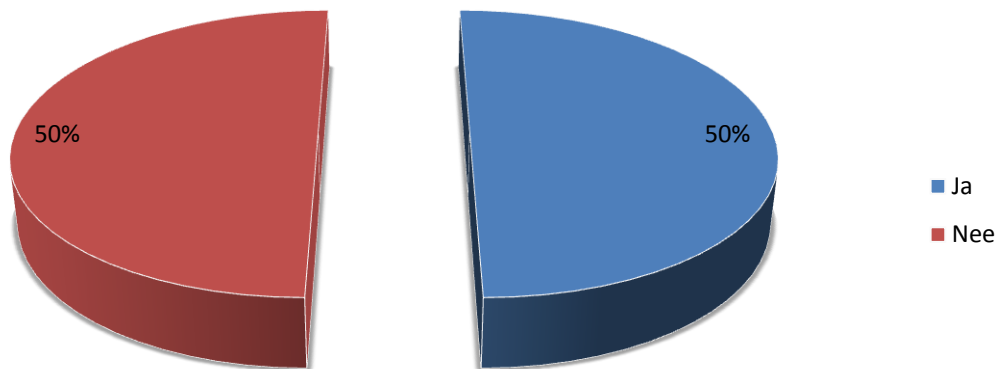
Wat Brouwer zegt over het makkelijker differentiëren klopt helemaal, want een paar leerlingen kwamen er alleen niet uit. Omdat iedereen bezig was met zijn eigen woordenblad, kon ik deze leerlingen extra aandacht geven. Een voorbeeld: Een jongen met dyslexie hoorde het woord extern. Hij wist niet wat de betekenis was van dit woord en kwam naar mij toe. Samen hebben wij naar het nieuwsbericht geluisterd en bij het woord extern hebben wij hem even op pauze gezet. Vervolgens gingen wij luisteren of het woord extern in de tekst er om heen wordt uitgelegd. Hij dacht het wel te horen, maar voor alle zekerheid hebben wij het woord ook nog opgezocht in het woordenboek. En zo kon ik, terwijl de anderen rustig aan het werk waren, hem even aandacht geven. Er staan bij mij woordenboeken in de klas en de computers waren ook beschikbaar.

De doelen die hier boven staan zijn behaald. Uit de ingeleverde bladen kon ik zien dat de leerlingen nu meer de betekenis van een woord uit de context er om heen kunnen halen. Dit staat ook weergegeven in de cirkeldiagram. Dit kan ik zien omdat dan de betekenis er in hun eigen woorden staat beschreven en niet letterlijk uit het woordenboek is gehaald. Ook werken de kinderen nu sneller met een woordweb en zetten hier allemaal woorden omheen die een verband hebben met het woord. In hoofdstuk 5 staat dit uitgebreider beschreven. Ook had ik meer tijd om aandacht te besteden aan individuele hulp die de kinderen nodig hadden. Enkele leerlingen plaatsten het woord nog in een zin om de betekenis te verduidelijken. Veel deden dit ook niet. Verder hebben de leerlingen hier met heel veel plezier aangewerkt. Maar ook het klassenwoordenboek had een grote interesse bij veel kinderen. Hierin schreven de kinderen of soms ikzelf ook wel eens de woorden die zij nieuw hadden geleerd. De leerlingen vonden het leuk om de betekenis er dan achter te schrijven. Als zij het niet meer zeker wisten dan zochten zij het nog even op in een woordenboek. Een jongen was zo enthousiast dat hij op de laatste bladzijde schreef: 'snik, snik, en nu zijn de woorden op!'

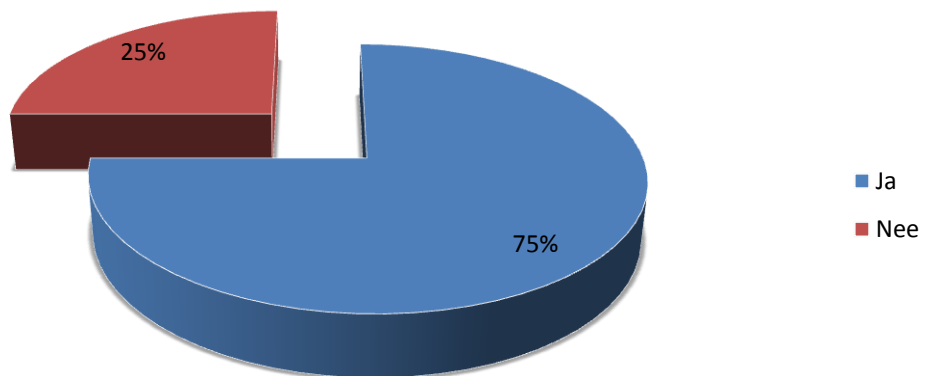
Ik kreeg toen de tip van mijn AO-begeleider om de kinderen uit te dagen om dan zelf nieuwe woorden op te zoeken en er in te schrijven.

Betekenis "Dermate"

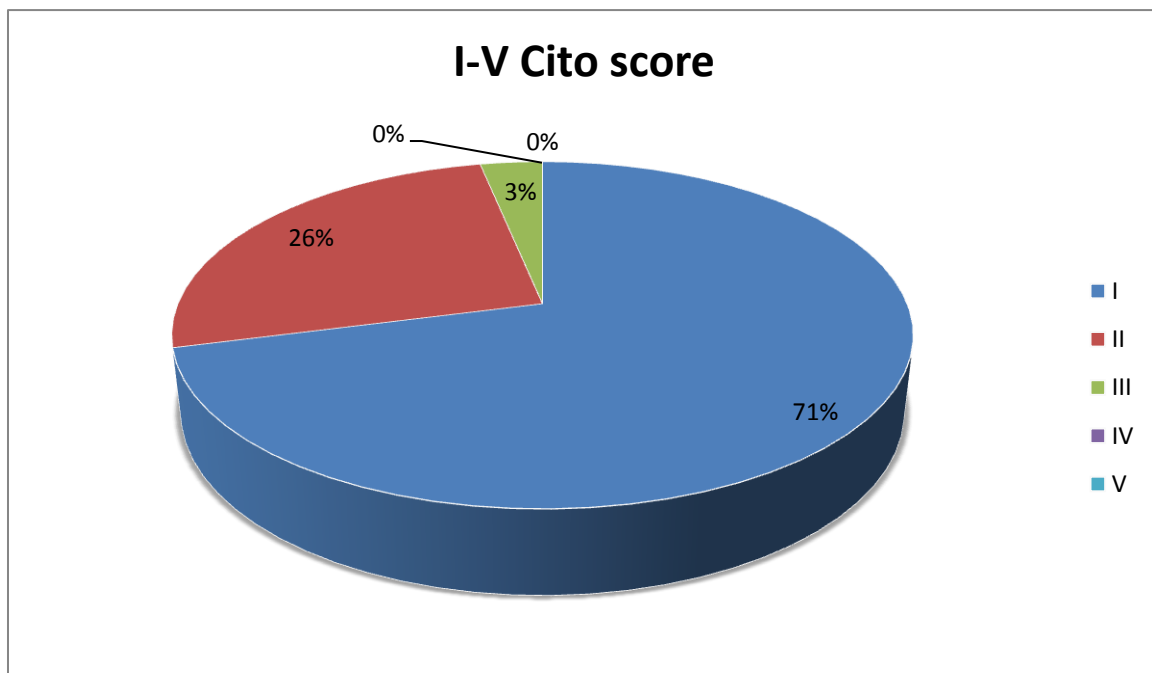
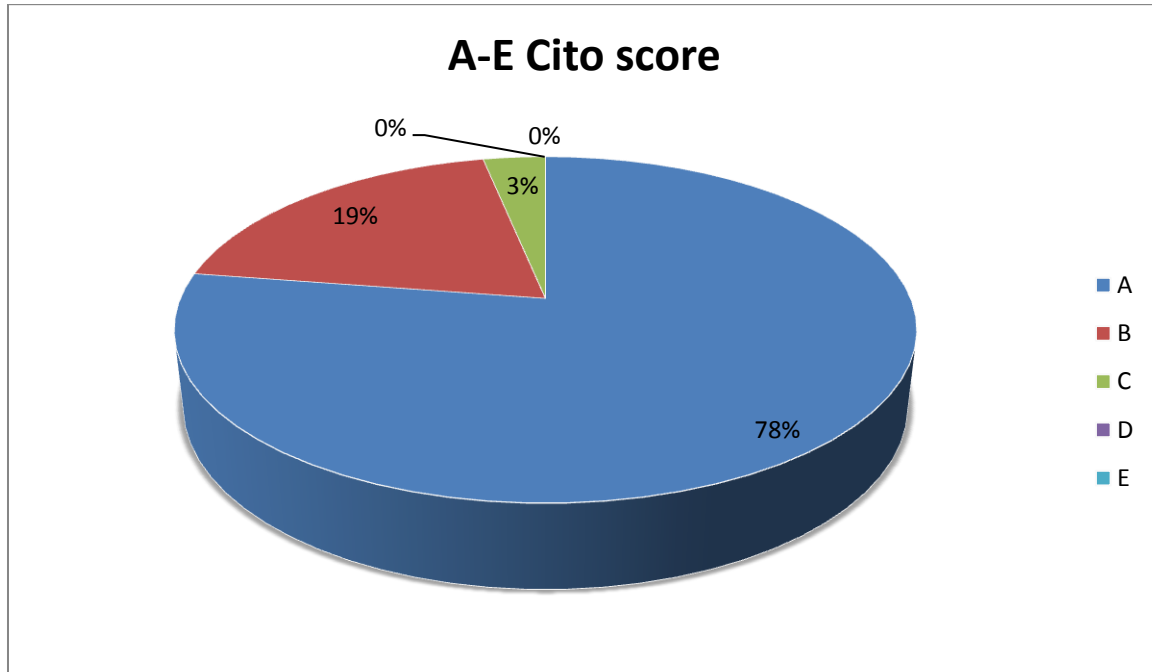

Betekenis 'Genuanceerde & overige woorden'

Eindmeting

Na al deze activiteiten die ik in mijn onderzoeksoepzet heb beschreven heb ik weer een woordenschattoets afgenomen. Ik ben verheugd om te kunnen constateren dat mijn onderzoek en mijn activiteiten hebben gewerkt en dat ze hun doel hebben behaald. Het grootste gedeelte van de klas scoort een A en nog maar een leerling scoort een C. Deze jongen heeft ook dyslexie en vindt het toch wel lastig. Een leerling die bij de nulmeting een C heeft gehaald heeft nu een A score. Voor de rest kom ik er in mijn conclusie en aanbevelingen op terug.

Kindgesprekken

Naar aanleiding van de toetsen die de leerlingen hebben gemaakt heb ik met de leerlingen die een C score hadden een gesprek gevoerd.

De volgende vragen stonden tijdens dit gesprek centraal:

Algemeen:

- Waar denk jij aan bij het thema woordenschat?
- Ga jij bewust om met de woordenschat?
- Begrijp jij altijd alle woorden die je leest?
- Wat doe jij als je woorden leest die je niet begrijpt?

Specifiek gerelateerd aan mijn lessen:

- Hoe vind jij dat er in de klas wordt omgegaan met de woordenschat?
- Wat leer jij van de lessen?
- Vind jij een grote woordenschat belangrijk?

Hieronder een samenvattend verslag van elke leerling. Zij reageerden erg verschillend en er kwamen behoorlijk wat emoties naar boven.

Leerling E

Geslacht: Meisje

In de klas staat een nieuwsbord, wij behandelen elke week twee artikelen, jullie oefenen met woorden op de computer, maar waar denk jij nu aan bij het woord, het thema woordenschat? Haar eerste reactie was dat zij aan de middelbare school dacht, ik vind de woordenschat zo moeilijk, volgend jaar wordt ook alles heel moeilijk en het maakt mij verdrietig. Haar reactie was dat ze begon te huilen. Hier schrok ik toch een beetje van, en we hebben even de woordenschat opzij geschoven en ik heb even met haar over het voortgezet onderwijs gepraat. Dit laat ik in dit gesprek even achterwege. Dat zij dacht dat zij haar vriendinnen kwijt ging raken en alleen naar de middelbare school moest, speelt meer een rol dan de woordenschat.

Op de vraag of zij altijd alles begrijpt wat zij leest, zegt zij nee. Zij vraagt vaak wel als ze het niet begrijpt maar soms laat ze het ook gewoon zo. Haar vader en moeder en de leerkrachten op school willen het haar wel uitleggen. Maar de belangrijkste reden is dat zij niet van lezen houdt. Zij kijkt liever TV en als zij dan toch leest dan zijn het hele spannende boeken. Strips bijvoorbeeld Donald Duck interesseren haar totaal niet. Dat zij niet van strips houdt is niet erg. En dat zij liever TV kijkt dan een boek leest kan haar ook stimuleren om nieuwe woorden te leren. Maar ik kon opmaken uit het gesprek met haar dat zij zich niet zo met woorden bezig houdt en persoonlijk denk ik dat je door veel te lezen wel je woordenschat uitbreidt. Zij geeft aan dat zij zich moeilijk in een boek kan verdiepen, ze kan zich moeilijk concentreren en neemt de woorden ook niet op die er staan.

Op de vraag wat zij nu al heeft geleerd in de klas zegt zij dat zij nu wel achter de betekenis van een woord kan komen. Zij weet dat zij eerst de tekst rondom het woord moet gaan lezen en dat zij dan al vaak achter de betekenis van een woord komt. Door het nieuwsbord leert zij zich beter te uiten en met praten meer woorden te gebruiken en niet alleen maar eenvoudige woorden te gebruiken. Haar laatste opmerking is: Ik leer meer woorden, doordat wij het klassikaal behandelen en bespreken, dan dat ik een boek lees.

Leerling Y

Geslacht: Meisje

In de klas hangt een nieuwsbord, wij behandelen elke week artikelen, je oefent met woorden op de computer, maar wat zegt jou het woord 'woordenschat' nu?

Zij zegt: Het heeft te maken met taal, je leert hoe je alles op moet schrijven en het heeft een klein beetje te maken met praten. Welke woorden kies je als je praat.

Op de vraag of zij bewust omgaat met woorden zegt zij: Ik houd niet van woorden, als ik mijzelf maar kan redden in de klas en op straat vind ik het prima. Zij begrijpt ook niet alles wat zij leest, als zij woorden niet begrijpt dan leest zij soms gewoon verder dan hoopt zij dat ze er in de conclusie achter komt wat een woord betekent. Soms vraagt zij wel om uitleg aan haar ouders. Op school leest ze vaak gewoon over het woord heen.

Zij houdt totaal niet van lezen. Strips zijn af en toe nog wel leuk en boeken over voetbal, voetbal is haar hobby, vindt ze ook leuk. Maar dat ene boek heeft ze al heel vaak gelezen en zij gaat niet naar een bibliotheek. Thuis leest zij geen boeken, zij kijkt wel tv, maar meestal willen haar ouders het nieuws kijken en dan kijkt zij mee. Van het nieuws leert zij nieuwe woorden en als zij dan woorden niet begrijpt vraagt zij het aan haar ouders.

Op de vraag hoe zij het vindt gaan in de klas, is zij positief. Het nieuwsbord vindt zij heel leuk alleen zij hangt er zelf nooit iets op want dan moet je gaan vertellen waarom je het hebt opgehangen en dat vindt ze eng. (Op kamp ging zij moppen vertellen, en dat kon zij zo goed dat zij heel de zaal aan het lachen had) Toen ik haar het voorval van kamp vertelde was haar reactie dat zij het toen ook vreselijk spannend vond, maar dat het wel leuk was!

Van de nieuwsartikelen vindt zij het moeilijk om de woorden te begrijpen die zij nog niet kent. Zij leert er wel van en weet nu wel hoe zij achter de betekenis van woorden kan komen die zij niet begrijpt. Aan het begin gaf zij al aan dat zij niet van woorden houdt, maar of zij een grote woordenschat belangrijk vindt hangt er van af waar zij die woorden voor nodig heeft. De Engelse woorden die wij ook in het Nederlands gebruiken vindt zij wel belangrijk. Zij geeft als voorbeeld het woord hobby.

Zij sluit af met: De lessen helpen mij wel hoe je nu achter de betekenis van woorden kan komen, en Google vertalen is ook heel handig voor de Engelse woorden die ik niet begrijp!

Leerling S

Geslacht: Jongen

Op de vraag wat hij bij het thema woordenschat dacht was, zoiets als taalschat en gewoon woorden en spelling in het algemeen. Hoe je bepaalde gezegden verwoordt en hoe je de woorden schrijft. Hij geeft aan dat hij niet alle woorden begrijpt die hij leest. Hij vraagt meestal gelijk om uitleg want dat is het handigst, als er niemand is, dan leest hij de zinnen erom heen en dan komt hij er vaak wel uit, als hij de betekenis dan nog niet weet dan leest hij gewoon verder.

Op mijn vraag of hij woorden echt belangrijk vindt reageerde hij als volgt: Wanneer hij zich maar goed kan verwoorden en alles goed kan (be)schrijven wat hij bedoelt, vindt hij het prima. Over het algemeen maakt hij zich er niet druk om en zijn woorden een beetje saai.

Hij leest ook niet vaak, het is dat hij verplicht moet lezen op school, maar anders raakt hij weinig boeken aan. Strips zijn wel leuk, en strips natekenen is nog leuker. Alleen als het boek echt heel spannend is dan leest hij het snel uit.

Wat hij van de lessen vindt is dit: Het nieuwsbord vindt hij leuk, het is leuk dat er zoveel leuke teksten en foto's op staan. Nieuwsberichten en de andere artikelen zijn saai. Hij voegt er nog aan toe; woorden zijn saai, het nieuws is saai, de krant is saai, alleen als er nog eens iets actueels op het journaal gebeurt dan is het leuk, dan heeft het zijn interesse en wil hij er alles van weten. Hij geeft als voorbeeld de twee jongens uit Doorn. Deze twee jongens heeft hij met aandacht gevolgd.

Hij sluit af met de volgende opmerking. Hij leert wel wat van de lessen. Hij weet nu hoe hij achter de betekenis van een woord moet komen en dat is fijn, want dan hoeft hij niet alles meer te vragen. En vragen kost tijd, want je wordt niet altijd geholpen. En in die tijd kan je maar beter gaan tekenen.

Leerling D

Geslacht: Jongen.

Deze jongen denkt bij het thema woordenschat aan het schatten van woorden waarvan je de betekenis niet weet. Hij voegt toe dat het heeft te maken met taal, spelling, lezen en met verhaaltjes waarin woorden staan die je niet kent en niet begrijpt.

Zijn reactie op de vraag of hij bewust bezig is met de woordenschat is dat hij zijn eigen taal gebruikt en weinig nieuwe woorden gebruikt. Zolang hij zichzelf maar kan redden vindt hij het goed. Hij begrijpt niet altijd alle woorden die hij leest. Soms leest hij de zin er voor of erachter, een enkele keer vraagt hij het en soms leest hij ook gewoon verder. Maar meestal leest hij niet. Hij houdt niet van lezen alleen boeken over dieren zijn interessant. Tv series over dieren vindt hij ook interessant maar, een krant of het nieuws op de tv interesseert hem niet.

Of hij wat van de lessen leert. Ja het nieuwsbord is leuk, er hangen leuke spreuken en foto's op. Zijn klasgenoten interesseren hem en door het nieuwsbord komt hij meer over ze te weten. Van de nieuwsartikelen leert hij nieuwe woorden en feiten. Denk aan het wonen op Mars. De artikelen moeten wel zijn interesse hebben. Maar vaak als er nieuwe informatie op staat van de wereld vindt hij het leuk. Hij weet nu ook hoe hij achter de betekenis van woorden komt.

Hij vindt het soms wel moeilijk om de nieuwe woorden en hun betekenis te onthouden, maar nu hij weet hoe hij achter de betekenis moet komen vindt hij dat fijn.

Hij sluit af met de volgende opmerking: Woorden zijn alleen leuk als het om interessante woorden gaat! Wat interessante woorden zijn heeft te maken met zijn interesse en dat zijn dieren, planten, turnen en planeten.

Eigen interpretatie n.a.v. de kindgesprekken.

De kindgesprekken waren erg waardevol. Op dinsdagmiddag voer ik altijd al kindgesprekken, maar dan gaat het meer over het sociale welbevinden van het kind. Nu heb ik kindgesprekken gevoerd, om de reden te achterhalen van de leerlingen die een C hebben gescoord tijdens de nulmeting. En naar aanleiding van mijn hoofdvraag, hoe verbreed ik de woordenschat in groep acht binnen de bestaande methode, wil ik er door de kindgesprekken achter komen hoe ik bij deze leerlingen de hoofdvraag kan beantwoorden. Ik vind het belangrijk dat de kinderen zich op hun gemak voelen bij mij. Wanneer de leerlingen gespannen zijn, zullen zij ook meer gewenste antwoorden geven. Dat wil ik proberen te voorkomen. Ik probeer zelf ook een ontspannende en luisterende houding aan te nemen. De vragen die ik op papier had staan waren een leidraad, maar elk kind benader ik toch weer anders. Het ene kind heeft eerst behoefte aan een gesprekje over het wel en wee in de klas, terwijl het andere kind liever direct ter zake komt.

De waardevolle informatie die ik heb opgedaan tijdens de kindgesprekken is, dat ik tot de conclusie ben gekomen dat de kinderen met een C score niet of nauwelijks lezen. Zij kijken liever TV of zij spelen nog lekker buiten en kletsen met hun vriendinnen. Dit is een duidelijk overeenkomst tussen de vier leerlingen. Een groot verschil is dat de kinderen allemaal verschillend denken over wat woordenschat nu is, en er ook op een heel verschillende manier op reageren. Dit staat beschreven in het verslag van de kindgesprekken. De overeenkomsten die weinig te zien waren in de vier spellen, zijn hier wel aanwezig. Persoonlijk denk ik dat juist een boek lezen de woordenschat van de kinderen uitbreidt. De kinderen die veel lezen en het lezen ook echt leuk vinden, hebben over het algemeen een grotere woordenschat. Ik heb een leerling in de klas die erg veel leest en ook een hele grote woordenschat heeft. Of nu echt alle kinderen met een A score veel boeken lezen dat weet ik niet, want daar heb ik geen harde bewijzen van. Achteraf gezien om logische verbanden en verklaringen te leggen had ik ook graag de A kinderen gesproken. Zo kan ik meer vergelijken en kan ik met meer zekerheid zeggen dat het lezen van een boek de woordenschat bevordert.

De kindgesprekken helpen mij om de deelvraag, hoe kan ik kinderen die achterblijven extra aandacht geven, te beantwoorden. Ik weet nu meer waar de kinderen tegenaan lopen en wat zij heel moeilijk

vinden. Ik kan de drie soorten hulp, die in hoofdstuk 7 zijn beschreven, nu gericht per leerling inzetten. Een leerling heeft echt baad bij instructieve hulp. Hij heeft extra uitleg nodig voordat hij zelfstandig aan het werk kan. De andere leerlingen hebben meer baad bij remediërende hulp. Bij hen is mijn doel om de tekorten die er zijn ook op te heffen. Zij gaven ook aan dat zij graag willen dat zij zelfstandig achter een woord kunnen komen. Daar ga ik dan ook aan werken. De 8 strategieën die ook in hoofdstuk 7 staan beschreven kan ik toepassen, het meeste komt al aan de orde met het viertaktmodel. Een uitdaging voor mij is dat zij ook tijdens de eindmeting een A of B score halen. Dit hebben zij op een na ook allemaal gered. De jongen die het niet heeft gered heeft ook dyslexie en vindt het moeilijk. Hij had op 3 punten na geen B, het is geen grote C geworden. Maar ook de hoofdvraag is tijdens de kindgesprekken aan de orde gekomen. Juist de kinderen die het moeilijk vinden, kan ik nu extra aandacht geven en zo breid ik de woordenschat uit. Ik geef ze extra aandacht door ze soms tijdens een klassikale taalles even een extra beurt te geven. Maar ook tijdens het maken van een eigen woordenboek had ik wat meer aandacht voor deze kinderen, omdat de rest zelfstandig aan het werk was. Ik kon ze remediërende hulp bieden.

Conclusie kindgesprekken:

Als eerste zijn kindgesprekken waardevol. Ook al verliepen de gesprekken soms anders dan dat ik had gedacht, het waren wel waardevolle gesprekken. Doordat het gesprek soms een iets andere richting opging kreeg ik als leerkracht wel de indruk dat de leerlingen zich veilig voelen bij mij. Ook hadden de leerlingen niet het idee dat het om een toets ging. Zij vulden het zelf al in dat dit voor mijn school was en dan willen zij mij wel helpen.

Uit deze leerlingen kan ik afleiden dat boeken lezen, nieuws kijken, krant lezen de woordenschat bevordert. Deze vier leerlingen lezen niet graag, vinden alles wat niet met lezen en/of spelling te maken heeft interessanter. Ik kan ook uit deze gesprekken opmaken dat de artikelen, het nieuwsbord en de nieuwe woorden uitgebreid bespreken de leerlingen helpt om nieuwe woorden te leren. Zij weten nu hoe zij achter de betekenis van een woord moeten komen en dat vinden zij fijn. Ik wilde als leerkracht er graag achter komen hoe de leerlingen nu het aanleren van de woorden ervaren en hoe zij denken over het thema woordenschat. De leerlingen zijn enthousiast en dit geeft mij moed om verder te gaan. De kindgesprekken hebben een deel van mijn hoofdvraag beantwoord, want nu kan ik de leerlingen die achter blijven extra individuele aandacht geven.

Conclusie onderzoek

Mijn hoofdvraag waarmee ik aan dit onderzoek begon was: Hoe verbreed ik de woordenschat in groep 8, binnen de bestaande methode? En het resultaat mocht er zijn. Er is gebleken dat het werken met woorden ook daadwerkelijk succes oplevert. Ik ben begonnen aan mijn afstudeeronderzoek, omdat ik van mening was dat de kinderen in groep 8 te weinig woorden wisten. Naar mijn idee kon dit veel meer worden aangeboden. De woorden konden meer centraal staan. Doordat ik er zelf elke week aandacht aan heb besteed door: elke week een nieuwsartikel te bespreken, het nieuwsbord elke week te behandelen, uitleggen aan de hand van het viertaktmodel en de drie uitjes, (uitbreiden, uitbeelden en uitleggen) informatieve computerspelletjes te spelen, hebben de kinderen meer woorden geleerd. Maar de kinderen weten ook hoe ze achter de betekenis van een woord kunnen komen. En dat vind ik wel heel belangrijk. De kinderen hoeven niet alle woorden uit hun hoofd te kennen, als zij de betekenis maar weten te achterhalen. Ook met behulp van de taalmethode taalactief worden er voldoende woorden aangeboden alleen vergt het wel creativiteit en aandacht van de leerkracht om ook bewust bij deze woorden stil te staan.

Enkele korte opmerkingen over de activiteiten die ik vanuit de theorie heb aangeboden aan de klas. Het nieuwsbord vonden de kinderen leuk en interessant al zwakt de animo er wel voor af! De kinderen kennen het ook niet van voorgaande jaren en in groep 8 merkte ik wel dat sommige er dan voor schamen om iets op te hangen, terwijl anderen het juist leuk vinden om iets te vertellen of te laten zien. Het nieuwsbord heeft er wel voor gezorgd dat de kinderen zich beter kunnen verwoorden voor de groep. De mondelinge taalvaardigheid is uitgebreid. Dit kan ik zeggen doordat ik de verhalen die de kinderen 's morgens vertellen vergelijk met een paar maanden geleden. Vaak dwaalde toen de aandacht van de andere kinderen af, omdat de verteller het niet boeiend kon vertellen. Nu luisteren ze beter naar elkaar en vinden ze de verhalen van de ander ook interessant. Ook tijdens de spreekbeurten kon ik het merken. Ten eerste legden zij alle moeilijk begrippen uit die zij noemden en gebruikten zij verschillende woorden om iets uit te leggen. 1 leerling die een C score had bij de nulmeting hield bij mij haar spreekbeurt. Het viel mij op dat zij wel veel dezelfde woorden gebruikte, maar zij legde de moeilijke begrippen wel uit. Doordat zij met het nieuwsbord ook voor de klas mochten staan waren sommige ook minder zenuwachtig tijdens hun spreekbeurt. Mooi dat dit het bevordert. Het is vakdoorbrekend en het blijft niet bij de lessen woordenschat.

De computerspellen vonden de kinderen leuk en interessant om te spelen. Zij gingen ook echt voor de beste score. ICT spreekt de kinderen aan en op deze manier een koppeling maken kon prima. Zij hebben er ook van geleerd, want zij kwamen laatst het woord sentimenteel tegen, eerst kenden zij dit woord niet maar door het spel te spelen wisten zij wat het betekend.

De nieuwsartikelen behandelen en bespreken, sprak de kinderen aan. Dit kwam doordat deze groep 8 het nieuws erg belangrijk en interessant vindt. Ook de verschillende manieren van een woord uitleggen aan de hand van de drie uitjes werkte goed. Ik heb op een gegeven moment de kinderen per groepje een woord gegeven, en zij moesten dit woord gaan uitleggen, uitbeelden of uitbreiden. Ik liet de leerlingen volledig vrij in wat zij deden en alle drie de manieren werden gebruikt. Ook werd daarna het woord en hun betekenis in het woordenboek geschreven en dit is voor mij gelijk ook de controlefase. Begrijpen de kinderen het woord nu echt?

Het is jammer dat we pas in groep 8 zijn begonnen met een klassenwoordenboek want als dit vanaf groep 1 wordt gedaan is het voor de leerlingen nog overzichtelijker hoe belangrijk het is dat zij woorden leren.

De leerlingen hebben goed meegedaan. Soms was er even weinig motivatie, maar door een interessant artikel te laten lezen en hieruit de woorden te halen vonden de leerlingen het weer leuk.

Het is zeker van belang dat er meer aandacht wordt besteed aan de woordenschat van de kinderen. Door mijn nulmeting en mijn eindmeting met elkaar te vergelijken is er wel degelijk verschil te zien. En nu heb ik er maar een kleine periode aandacht aan besteed. Volgens mij, als het hele jaar al aandacht aan de woordenschat wordt besteed, moeten de kinderen zeker op een A score komen. De methode is niet voldoende, de leerkracht moet ook zelf initiatief tonen en uitleggen aan de hand van de drie uitjes helpt goed.

Antwoord op mijn onderzoeksvraag

Mijn onderzoeksvraag is: Hoe verbreed ik de woordenschat in groep 8, binnen de bestaande methode?

In het theoriegedeelte heeft u gelezen dat dit op verschillende manieren kan. Maar uit de praktijk is ook gebleken dat dit daadwerkelijk ook gebeurt. De kinderen leren meer woorden als er extra aandacht aan wordt besteed. Het viertaktmodel plus de drie uitjes is hier een handig en bruikbaar hulpmiddel bij.

De bestaande methode van groep heeft twee verhalen per hoofdstuk. In deze verhalen komen altijd nieuwe woorden aan de orde. In het ene verhaal minder dan in het andere maar aan 3 tot 6 woorden per verhaal kunnen wij wel denken. Als wij deze woorden nu allemaal uitvoerig gaan bespreken aan de hand van het viertact model en de drie uitjes leren de leerlingen er elk hoofdstuk nieuwe woorden bij.

Verder zijn nieuwsartikelen van Nieuwsbegrip maar ook van bijvoorbeeld Nu.nl prima hulpmiddelen om nieuwe woorden aan de kinderen aan te leren en om hun woordenschat te verbreden.

Dat in mijn nulmeting nog vier kinderen een IV scoren en nu nog maar 1 en deze leerling heeft nog dyslexie ook, is voor mij het bewijs dat er bewust mee bezig zijn ook echt daadwerkelijk helpt.

Discussie (theoretische conclusie)

Wat heeft mijn onderzoek nu opgeleverd en is dat in overeenstemming met de theorie die ik heb onderzocht? In dit hoofdstuk wil ik hier nader op in gaan. Alle boeken die ik heb gelezen en de verschillende deelvragen die ik heb beantwoord is het naar voren gekomen dat het bewust stil staan bij het uitbreiden van de woordenschat resultaten oplevert. In paragraaf 1.6 staat beschreven dat het leren van woorden niet expliciet aan de orde hoeft te komen binnen het onderwijs. Want de kinderen leren woorden door veel te lezen en wij, als leerkrachten, moeten ze dus aanmoedigen om veel te lezen. Extra aandacht aan de woorden besteden is zonde van de tijd. (Paus, 2010) Het zogenaamde Mattheuseffect wat dan plaats vindt is voor mij juist wel een reden om extra aandacht te besteden aan het uitbreiden van de woorden. Uit de kindgesprekken is gebleken dat juist die kinderen die een lagere score hebben, weinig of geen boeken lezen. En als zij niet zelfstandig lezen, dan zullen zij dus ook hun woorden niet uitbreiden. De resultaten van mijn onderzoek liggen in het verlengde van de theorie die ik heb onderzocht. Het uitbreiden van de woordenschat kan en is mogelijk als er voldoende aandacht aan wordt besteed.

Wat ik de volgende keer anders zou doen zijn de kindgesprekken. Ik heb nu alleen de kinderen met een C score gesproken. Deze gesprekken waren waardevol, maar de volgende keer zou ik ook gesprekken willen hebben met de A of de A+ kinderen. Ik kan dan deze gesprekken met elkaar vergelijken. Nu is het alleen nog maar een gedachte van mij dat ik denk dat het veel lezen van boeken de woordenschat bevordert. Dit heb ik gebaseerd n.a.v. de kindgesprekken, omdat de kinderen met een C score allemaal weinig of geen boeken lezen. Wanneer ik de A kinderen ook had gesproken, had ik hier een definitieve uitspraak over kunnen doen en dat is nu niet mogelijk.

De vragen die ik uit mijn onderzoek haal is of een betere woordenschat het begrijpend lezen ook bevordert. Mijn leerlingen hebben de begrijpend lezen toets niet goed gemaakt en ik was benieuwd of zij met een grotere woordenschat de begrijpend lezen toetsen beter zouden maken. Helaas is er voor groep 8 alleen een M8 beschikbaar en kon ik dit niet controleren. Hier zou ik toch wel meer informatie over willen weten.

Aanbevelingen (Praktische conclusies)

Uit het onderzoek en de resultaten van de nulmeting en de eindmeting is gebleken dat het bewust stil staan en aandacht besteden aan het vergroten van de woordenschat de resultaten ook beter worden. Binnen onze school lopen alle leerkrachten er tegen aan dat de taalmethode te weinig aandacht besteed aan de woordenschat. Onze school wil ik daarom 5 tips mee geven hoe zij extra aandacht kunnen besteden aan de woordenschat. Voor mijn praktijk betekent dit het volgende:

- Bespreek elke week een nieuwsartikel, het verhaal uit de taalmethode, of een ander verhaal waarin woorden voorkomen die de kinderen nog niet kennen.
- Leg de onbekende woorden uit aan de hand van het viertaktmodel.

Voorbewerken: Wat weten de kinderen al over het woord? Dit kan aan de hand van een woordweb of een woordparachute. Dit gebeurt meestal klassikaal en door de verbanden die de leerlingen leggen kan ik beoordelen wat zij al over het woord weten. Om het overzichtelijk te houden kan dit in een woordweb. Het woordweb komt bij het consolideren ook vaak terug.

Semantiseren: Het woord helder uitleggen met behulp van de drie uitjes. Uitbeelden, uitbreiden, en uitleggen.

Consolideren: Na het begrijpen van de betekenis moet de betekenis worden onthouden, het woord en de behandelde betekenissen worden ingeoeft, ingeprent in het geheugen, en ingebed in het mentaal lexicon. Ook bij het consolideren wordt veel gebruik gemaakt van een woordweb of een woordparachute. Als leerkracht kan je dan controleren of zij de betekenis ook echt begrijpen en kunnen toepassen. Zij kunnen het woord ook opschrijven in het woordenboek wat bij mij veel gebeurde.

Controleren: Als leerkracht controleer je of de betekenis en het nieuw aangeleerde woord is verworven. Ik kan het klassenwoordenboek hiervoor gebruiken.

- Start met een klassenwoordenboek waarin alle nieuw geleerde woorden in worden opgeschreven. Het mooiste is als dit al bij de kleuters begint en elke groep wordt meegenomen. Bij de onderbouw kan men eerst spreken van een beeldwoordenboek.
 - Maak een nieuwsbord, een nieuwskrant waar de leerlingen iets op kunnen hangen waar ze graag iets over willen vertellen. Hiermee bevordert je de mondelinge taalvaardigheid. De andere kinderen kunnen vragen stellen.
 - Leer kinderen aan hoe zij zelfstandig achter een betekenis van een woord kunnen komen door de woordleerstrategieën toe te passen. Bijvoorbeeld door de context rondom het woord te lezen, door het woord in tweeën te knippen, als dit mogelijk is, of door een woordenboek te gebruiken.
 - Om te controleren of je als leerkracht alle begrippen die bij de woordenschat horen ook gebruikt kan de Kennisbasis Nederlandse taal worden gebruikt. (Leeuw Van der, e.a., 2009)
 - Op pagina 26 van dit verslag staan nog enkele tips die toegepast kunnen worden.
- Kortom maak van het lokaal een klas vol woorden!

Samenvatting

Al heel vroeg beginnen kinderen met het uitbreiden van de woordenschat. Dat moet ook wel want woorden zijn de belangrijkste betekenisdragende elementen. (Expertisecentrum Nederlands, 2010) Zonder woorden is er geen communicatie mogelijk. In de theorie heeft u kunnen lezen dat er een soort woordenboek is opgeslagen in ons hoofd en hoe groter dit woordenboek is hoe meer wij van de wereld om ons heen begrijpen. Er is een productieve woordenschat, deze woorden kunnen de leerlingen ook zelf actief gebruiken en bij de receptieve woordenschat kennen zij de woorden wel maar kunnen zij de woorden niet actief gebruiken.

En dan hebben wij als leerkracht toch ook wel een belangrijke taak. De leerlingen komen met een woordenschat van ongeveer 2000 tot 3000 woorden op school en gaan van school af met een woordenschat van ongeveer 15.000 woorden. Dit gaat niet vanzelf. Hier moet aandacht aan worden besteed. Er zijn al heel wat theorieën bedacht om woorden aan de kinderen te leren. Het aanleren van de woorden gebeurt via een viertaktmodel. Voorbewerken, wat weten de leerlingen al over het woord? Dit kan aan de hand van een woordweb of woordparachute bijvoorbeeld. Semantiseren, het woord wordt uitgelegd aan de hand van de drie uitjes, uitleggen, uitbeelden en uitbreiden. Consolideren, de leerlingen gaan het woord eigen maken, door er een rap van te schrijven of het op te schrijven in het klassenwoordenboek. Controleren is de laatste fase die een leerkracht toepast. De leerkracht controleert of de leerlingen de woorden nu ook echt begrijpen.

Woorden aanleren kan op veel manier maar het moet wel gebeuren. Het kan gewoon binnen de eigen taalmethode gebeuren en door er extra aandacht aan te besteden, leren de leerlingen heel veel woorden meer.

Nawoord

Vorig jaar heb ik al op mijn werkplek besproken of zij nog ideeën hadden voor mijn afstudeeropdracht. Voor mij was het belangrijk dat mijn werkplek er ook wat aan heeft en dat ik het zelf ook leuk vindt. Mijn ICO kwam met het voorstel om het over de taalmethode taalactief te doen want die functioneert helemaal niet meer en een betere taalmethode zou wel welkom zijn bij ons op school.

Ik vind taal interessant en ben hier verder over gaan nadenken. Om een lang verhaal kort te maken, een hele taalmethode onderzoeken was te veel werk, ik moest er een aspect uithalen. Omdat de begrijpend lezen toetsen dit jaar erg slecht zijn gemaakt en ik persoonlijk denk dat het allemaal met de te kleine woordenschat van de kinderen te maken heeft, ben ik mij gaan richten op de woordenschat.

Het theoriegedeelte verliep met behulp van mijn begeleider goed. De informatie vinden was niet echt moeilijk al had ik wat moeite met de Engelse sites maar dit is ook gelukt. De theorie omzetten in de praktijk vond ik lastiger. In de theorie klinkt het allemaal zo mooi maar hoe moet ik het naast mijn gewone werkzaamheden in de klas het gaan doen?

In feite dacht ik veel te moeilijk want het uitbreiden van de woordenschat past prima binnen onze taalmethode als ik de juiste strategie er maar voor gebruik.

Soms moesten de kinderen ook worden gemotiveerd want zij hadden er zelf helemaal geen last van dat zij weinig woorden wisten en hoe dat volgend jaar zou gaan, daar maakten zij zich echt niet druk om. Alleen de juf maakte zich daar wel druk om. Ik zag het niet gebeuren dat deze leerlingen naar het middelbaar onderwijs zouden gaan maar nu wel, ze zijn er klaar voor! Door leuke artikelen met elkaar te bespreken en de leerlingen zelf ook woorden uit laten leggen of uitbeelden of uitbreiden werkte goed. De leerlingen hebben er veel van geleerd. De computerspellen, het nieuwsbord, het woordenboek zorgden ook voor meer belangstelling tonen in elkaar en daar ben ik blij om. Ik onderzocht de woordenschat binnen de bestaande methode, maar er kwam veel meer aan de orde.

Aan het eind van mijn onderzoek gekomen heb ik er veel van geleerd, en laat ik de leerlingen ook met een geruster hart naar het middelbaar onderwijs gaan. Al vergeten zij de betekenis van de woorden, wat ik belangrijker vind is dat zij de strategie, hoe zij achter de betekenis van een woord moeten komen, onthouden.

Bibliografie

- Berendsen, B. (2008, April). *dutchgrammar.com*. Opgeroepen op Maart Zaterdag, 2013, van onregelmatig meervoud. : <http://www.dutchgrammar.com/nl/?n=NounsAndArticles.14>
- Boer, M. d. (2005). *Taal Acief*. 's Hertogenbosch: Malmberg.
- Brouwer, T. (2013). *Praktijk Woordenschat*. JSW .
- Druenen, M. v. (2011). *Opbrengst gericht werken aan mondelinge taalvaardigheid*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Encyclo*. (2007). Opgeroepen op februari 22, 2013, van Encyclo online online encyclopedie: www.encyclo.nl
- Expertisecentrum Nederlands. (2010). *www.leerlijntaal.nl*. Opgeroepen op Maart vrijdag 29 maart, 2013, van Doorlopende leerlijnen taal basisonderwijs.: <http://www.leerlijntaal.nl/page/301/woordenschat.html>
- Hackman, S. (2008, Maart). *www.teachernet.gov.uk/publications*. Opgeroepen op februari 22, 2013, van Teaching effective vocabulary .
- Heuvel Frans van den, P. e. (2005). *Taal actief*. 's Hertogenbosch: Malmberg.
- Huizenga, H. (2005). *Taal en Didactiek Woordenschat*. Groningen/ Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Kappen en Vernooy, 2. (2012/2013, september 6). Kwaliteitszorg binnen de basisschool. *Onderwijskunde* , p. 45.
- Leeuw Van der, e.a. (2009). *Kenniselementen woordenschat*. Opgeroepen op April Maandag, 2013, van Les in Taal: http://www.lesintaal.nl/platform_taaldidactiek/2_woordenschat/kennisbasis.htm
- Leng, A. d. (sd). *Nieuwsbeest*. Opgeroepen op April Zaterdag, 2013, van Nieuwsbeest: <http://nieuwsbeest.nl/index.php/2013/04/schorsing-na-vreemde-redding-in-voetbal/>
- Linden, B. v. (2011). *Creatief en Effectief werken aan woordenschat uitbreiding*. Op Woordenjacht. Apeldoorn: Garant.
- Paus, H. (2010). *Portaal praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Singelsma, J. B. (2012). *Opbrengstgericht werken met leesgesprekken, leesinterview*. Utrecht: SLO.
- Vanhooren, S. (2011, november 25,26). http://taalunieversum.org/archief/onderwijs/conferentie_het_schoolvak_nederlands/hsn_25_conferentieboek.pdf. Opgeroepen op Februari 22, 2013, van VIJFENTWINTIGSTE CONFERENTIE: http://taalunieversum.org/archief/onderwijs/conferentie_het_schoolvak_nederlands/hsn_25_conferentieboek.pdf
- Verbruggen, K. H. (sd). *Digidact*. Opgeroepen op April zaterdag, 2013, van Digidact: http://taaluniecentrum-nvt.org/materialenbank/newPackage/diepere_woordkennis.html

Verhallen, M. N. (2002). *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het Basisonderwijs*. Bussum: Coutinho.

Vernooy, D. K. (2011, Maart). *Taalpilots*. Opgeroepen op Februari 22, 2013, van Een goede woordenschat de basis voor een goede schoolloopbaan:
[http://cms.qlictonline.nl/users/swvspijkenisse/docs/leesproject/110318-paper_een_goede_woordenschat_voor_een_goede_schoolloopbaan-_c._vernooy_\(040311\)1.pdf](http://cms.qlictonline.nl/users/swvspijkenisse/docs/leesproject/110318-paper_een_goede_woordenschat_voor_een_goede_schoolloopbaan-_c._vernooy_(040311)1.pdf)

Bijlage

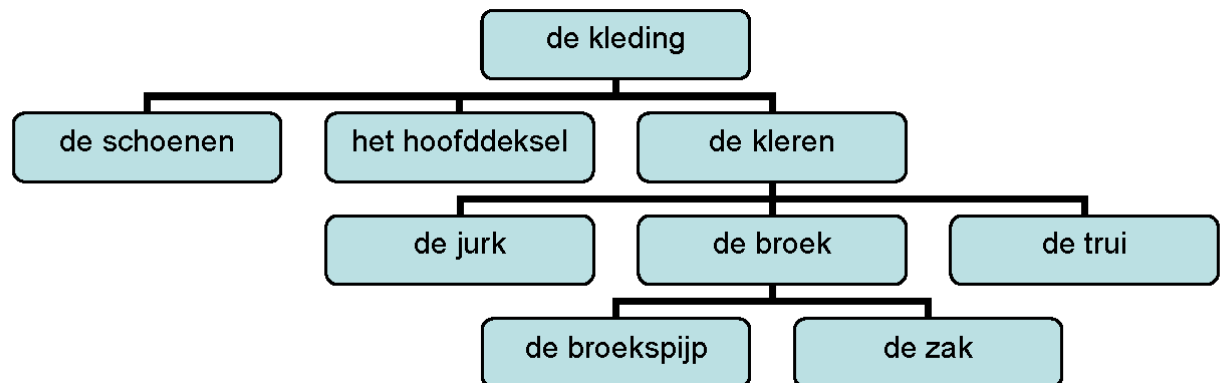
1. De agenda deel 1

Weken	Toetsen	Oefeningen.
15	Start Cito toets woordenschat	Les geven volgens de viertakt en de drie uitjes. Elke week wil ik een recent artikel met de leerlingen lezen. Aan de hand van dit artikel wil ik het viertaktmodel en de drie uitjes toepassen. Voor de artikelen verwijs ik u naar de volgende pagina Werken volgens het viertakt model begint met voorbereiden, semantiseren, consolideren, en controleren. (Verhallen, 2002) Voorbereiden: Aan de hand van een woordweb of een woordparachute benoemen de leerlingen wat ze al weten over het woord. Semantiseren: Het woord moet helder worden uitgelegd. Dit kan op verschillende manieren en aan de hand van de drie uitjes. Uitleggen, uitbeelden en uitbreiden. Het is wel belangrijk dat het woord zo vaak mogelijk wordt aangeboden. Consolideren: Hier gaan de leerlingen het woord eigen maken. Het nieuw geleerde woord wordt opgeschreven in het klassenwoordenboek. Maar ze kunnen er ook een gedichtje overschrijven, een rap van maken en zo zijn er nog veel meer oefeningen. Tijdens het controleren kijk je als leerkracht of de leerlingen het woord nu echt kennen en of ze het toe kunnen passen. Start klassenwoordenboek: (Verhallen, 2002) Tijdens de taallessen, de spellinglessen, de dagopeningen krijgen de leerlingen vaak te maken met woorden die zij niet kennen. Nu wil ik i.p.v. dat ik de uitleg geef de kinderen zelf de betekenis van de woorden gaan opzoeken en deze mogen zij opschrijven of beschrijven in het klassenwoordenboek. Na een aantal weken wil ik samen met de leerlingen bekijken welke woorden zij dus al extra geleerd hebben. Nieuwsbord groep 8: (Druenen, 2011) Ergens in het lokaal maak ik een Nieuwsbord. Hier mogen de leerlingen foto's, krantenartikelen, gedichten, spreken etc. ophangen. Elke dag wordt dit besproken. Degene die het heeft meegebracht licht het toe. De andere leerlingen mogen er vragen over stellen. De mondelinge taalvaardigheid wordt zo gestimuleerd. Woordparachute: (Verhallen, 2002) Na aanleiding van de woordpakketten die de leerlingen mee naar huis nemen wil ik twee keer in de week een woord centraal stellen waarvan de leerlingen de betekenissen nog niet kennen. Omdat een woordweb al een vorm is die de meeste leerlingen wel kennen, kies ik nu voor een woordparachute. Voor voorbeeld zie pagina 31. Vier informatieve spellen: Deze spellen kunnen de leerlingen op de computer spelen. Er ligt een score blad bij zodat ze hun score kunnen opschrijven. Het zijn oefeningen met de woorden die ze misschien wel kennen, maar het stimuleert ze wel om met woorden te oefenen. Voor voorbeeld zie pagina 31.
16		Vervolg
17		Midden evaluatie met de leerlingen van alle oefeningen
18 vakantie		
19 vakantie		
20		Vervolg plus misschien wat aanpassingen.
21		Vervolg
22		
23		
24	Conclusie Cito Woordenschat	Eind evaluatie met de leerlingen.

2. De agenda deel 2

Weken	Artikel	Woordparachute
Week 15	Schorsing na vreemde redding in het voetbal. (Leng)	Schorsing, arbiter.
Week 16	http://nieuwsbeest.nl/index.php/2013/04/woon-over-tien-jaar-als-eerste-op-de-planeet-mars/	Kolonie, gevestigd.
Week 17	http://nieuwsbeest.nl/index.php/2013/04/iedere-dag-via-lange-ladders-naar-school/	Bescherming
Week 20	EHBO woorden	extern, automatisch, analyseren.
Week 21	Taalboek woorden	generen, sentimentele, joviale, intonatie, routineus, cliché,
Week 22	http://nieuwsbeest.nl/index.php/2013/05/midden-amerika-getroffen-door-heftigste-tornados-ooit/	Volledig, deskundigen, extreme
Week 23	http://nieuwsbeest.nl/index.php/2013/05/schokkende-vechtpartij-tussen-drie-tieners-in-eindhoven/	Geschorst, onbegrip, uitermate, genuanceerde
Week 24	Mensen om het leven gekomen. Nu.nl	Crisiscentrum

3. Voorbeeld van een Woordparachute (Verbruggen)

4. De URL bij de vier informatieve spellen:

http://educatie.ntr.nl/taalspel/spelgrid.jsp?thema=school_beroep&swf_naam=woordenschat

<http://www.deboomgaard.org/e-school/e-map-2/e-ned-2/taalbeschouwing/kruiswoordraadsel1.htm>

<http://www.leestrainer.nl/Woordenschat/map1/serie1.htm>

<http://www.leestrainer.nl/Woordenschat.htm>

5. Scoreformulier computerspellen.

Naam:	Spel 1 Taalspel Aantalwoorden	Spel 2 Kruiswoordraadsel Aantal %	Spel 3 Leestrainer 1 Aantal %	Spel 4 Leestrainer 2 Aantal %
Renate	76	99	100	93
Aurie	25	97	82	93
Erika				
Alyssa	79	100	100	100
Stijn	30	69	100	73
Ilse	57	98	95	96
Junior	34	98	93	76
Josep	31	90	95	58
Kayley	36	100	100	
Bart	26	100	100	
Joep	47	92	80	90
Patrick H	83	100	100	83
Tijmen	32	93	94	89
Lotte	40	100	70	
Joppe	77	100	100	70
Corné	69	92	80	93
Joëlle	49	99	100	100
Manuela	84	84	100	100
Anne	39	97	89	86
Debora	39	98	97	91
Niels	32	100		
Sara	31	100	73	75
Lysanne	30	96	100	
Bram	37	88	100	100
Yara	37	91	100	
Laura	31	97	93	78
Patrick S	43	97	83	
Ardine	36	100	100	100
Filique	65	93	89	85
Julia				
Dave	56	93	43	48
Sanne	38	98	92	90
Margré	31	100	83	90

6. Format van een kindgesprek.

Bedoeling van het kindgesprek.

Leerlingen kunnen:

- verwoorden wat zij onder de woordenschat verstaan en welke kenmerken de woordenschat heeft.
- verschillende functies van de woordenschat benoemen en toepassen op hun eigen woordenschat.
- verwoorden wat zij van de lessen woordenschat vinden en wat zij er al van hebben geleerd.

Welke vragen stel je?	Waar let je op?
Algemeen: - We hebben het in de klas voortdurend over woorden en de woordenschat vergroten. Waar denk jij aan als jij het begrip woordenschat hoort? - Begrijp jij altijd alle woorden die je leest? - Wat doe jij als je woorden leest die je niet begrijpt? Specifiek gerelateerd aan mijn lessen: - Hoe vind jij dat er in de klas wordt omgegaan met het uitbreiden van de woorden? - Wat leer jij van de lessen? - Vind jij een grote woordenschat belangrijk, of anders gezegd, vind jij het belangrijk dat jij veel woorden kent? vervolgvragen: - Hoe weet je dat? - Waaraan kun je dat zien? - Wat betekent dat?	- Welke antwoorden de leerling geeft? - Naar welke teksten hij kijkt?